

משנה השבוע

פרשת ויקהל תשפ"ה
[שנה י"ד - גליון כ"ד]

דברות קודש

שיעור הלכה

ניצוצי הדף

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש

ליקוטי מגיד משנה

מצוה יומית

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

הילולא דצדיקא

א געדאנק פון פרשה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה

מערכת המשנה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג

ליקוטי מגיד משנה ה

מצוה יומית ט

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א יג

מראי מקומות ללימוד דף היומי כה

שיעורי הלכה כז

ניצוצי הדף ל

מערכת המשנה לד

הילולא דצדיקא לו

מגיד משנה לנוער מה

לימוד מצוה יומית

ערב שבת:	כ"א אדר
מצוה קיג:	איסור בשר בחלב
שבת קודש:	כ"ב אדר
מצוה קיד:	משפט מות בשבת

פרשת פקודי

יום ראשון:	כ"ג אדר
מצוה קטו:	מצות מעשה העולה
יום שני:	כ"ד אדר
מצוה קטז:	מצות קרבן מנחה
יום שלישי:	כ"ה אדר
מצוה קיז:	איסור שאור ורפש
יום רביעי:	כ"ו אדר
מצוה קיח:	לא להקריב בלי מלח
יום חמישי:	כ"ז אדר
מצוה קיט:	מצות מליחת הקרבן

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקס

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

718.255.9118

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת ויקהל תשי"ז

שקיהילות שלך יהיו להם קלורין לעינים (עי' שבת קח:) להורות להם הדרך ילכו בה כשיקהלו קהילות ברבים, בערב רב לא יכנסו בהם.

ובזה י"ל מה שאמר קרח "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ד'" (במדבר טז:ג). ובמדרש (לקח טוב פ' חקת ק"כ ע"א) מה ראה קרח לחלוק על משה, פ' פרה אדומה ראה. ועוד במדרש (במד"ר י"ח ו') "כי כל העדה כולם קדושים" - כולם שמעו 'אנכי' מפני הגבורה. ונראה דקרח טען, מאחר שראה שמשה הניח הערב רב מבחורין, ועשה משה את זה מדעתו והיה נראה לקרח התנשאות ממשה על העדה, ולכן טען 'כל העדה כולם קדושים וגו' ומדוע תתנשאו על קהל ה'.

ברם משה הצדק אתו, שהרי הם חטאו במעשה העגל ונתרחקו מבנין המשכן. לא כן בני ישראל. ולזה טען קרח שהרי רש"י הביא בשם ר' משה הדרשן טעם לפרה אדומה, שתבוא אמו ותקנה צואת בנה. וא"כ הפרה היתה תיקון על חטא העגל, וממילא כבר נתכפרו גם הערב רב, ולא היה ליה למשה להרחיקם משאר ישראל. וזה שאמר 'מה ראה קרח לחלוק על משה פרשת פרה אדומה ראה' שבאת לכפר על מעשה העגל, וא"כ גם הערב רב

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" (לה:א). ובמדרש ילקוט רבותינו בעלי הגדה, אמר הקב"ה עשה לך קהילות גדולות כדי שילמדו ממך דורות הבאים וכו'. וצ"ב.

ונראה דאיתא בזה"ק (דף קצ"ז) "ויקהל משה וגו'" אהדר לון כמלקדמין עובדא דמשכנא. א"ר חייא, כלא כמה דאתמר ועובדא דמשכנא לא אתעביד אלא מישראל בלחודייהו ולא מאינן ערב רב, בגין דאינן ערב רב אמשיכו ליה למלאך המות לנחתא לעלמא. כיון דאסתכל משה ביה אשדי לאינן ערב רב לבר, וכניש לון לישראל בלחודייהו. הה"ד 'ויקהל משה' עי"ש וגם בש"ס (יומא כח.). והנראה מדברי הזוה"ק דמשה רבינו השליך הערב רב חוץ מכלל ישראל והיה מקהיל את כלל ישראל ולא הערב רב, וכן בכל מקום דכתיב 'קהל ישראל' אין הערב רב בכלל.

והנראה מדברי משה רבינו, שמי שהוא כערב רב אין להכניסו עם הקהל בני ישראל זרע קדש, ומחוץ למחנה מושבו. ואף שאמרה תורה 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל', ומצוה להקהיל כל ישראל, קשר של רשעים אינו מן המנין (עי' סנהדרין כו.). וזש"ה 'ויקהל משה', אמר הקב"ה עשה לך קהילות גדולות כדי שילמדו ממך דורות הבאים, היינו

ממחללי שבת, כמו שאמרו בגמ' (חולין ה.) דאין מקבלין קרבנות מחללי שבת. ולכן הזהיר קודם על שמירת שבת, ואח"כ על מלאכת ונדבת המשכן.

וישמעתי מהגאון מהר"ש סופר אבד"ק קראקא, שהיה שם עשיר אחד מחלל שבת, וקודם מותו שלח להחברה תלמוד תורה שרוצה ליתן להם אלף זהובים. ושאלו להגאון ז"ל אם לקבלם, והשיב שלא לקבל הכסף, כי מעות כאלו אינם מסוגלים לתורה. וכששמע הגביר הנ"ל בכה ויתחנן להם, שהרי הוא רוצה לפני מיתתו לשוב, ורוצה ליתן לת"ת שיקבלו ממנו. וחזרו לבית הרב ואמר להם שיחזרו אצלו ויגידו לו שאם יתרצה ליתן הכסף לבנות הימנו בתי כסאות לת"ת, אז יסכים לקבלו והסכים לזה, וכמה גדולים דברי צדיקים. ומדברי הזה"ק נראה ראייה שג"כ לא קיבלו מהם נדבות להקמת המשכן ויתן ה' ששיב לב אבות על בנים.

נתכפר להם העון, ושפיר ראוי ליכנס בתוך הקהל.

וזה"ש נמי 'כולם שמעו אנכי מפי הגבורה', וכוונתו לומר שלא תאמר שהם ח"ו כפרו בעיקר, שהרי כולם שמעו 'אנכי'. ואי משום חטא העגל כבר נתכפר, וא"כ כולם קדושים ומדוע תתנשאו על קהל ה'.

ובזה י"ל למה משה צוה להם ליקח מחתות עם קטורת לקרח ועדתו, ועי"ז דוקא יתודע מי לה'. וי"ל דכוונת משה היתה להראות שאין לערב רב חלק במשכן, וממילא בכל הנעשה ונקרב שם, ולכן בא במחתה וקטורת דוקא.

ובזה י"ל נמי מה שאמר קודם 'ששת ימים תעשה מלאכה וגו'' ואח"כ 'קחו מאתכם תרומה לה'. ולפי הסדר הי"ל תחילה מנדבת המשכן. וי"ל דלכן אמר זה אחר שהזהיר על שמירת שבת שלא יקבלו נדבות למלאכת המשכן

ליקוטי מגיד משנה פרשת ויקהל

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם ששת ימים תעשה מלאכה וגו'" (לה:א-ב). הנה התחיל ב'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם', וצריך ביאור למה לא אמר 'אלה המלאכות אשר צוה ה'', ובמיוחד כאשר ממשיך 'ששת ימים תעשה מלאכה', והיה לו לומר 'ויקהל משה וגו' ויאמר אליהם ששת ימים תעשה מלאכה'.

כל אחד יכול להיות כמו שבט לוי

נראה לפי מה שכתב הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פי"ג הי"ג) ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעתו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעת את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעול צוארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קדשים, ויהיה ה' חלקן ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים וללויים, הרי דוד המלך ע"ה אומר (תהלים טז:ה) "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומך גורלי".

ישראל – ממלכת כהנים

ונראה שלכן נקראו (שמות יט:ו) כל ישראל 'ממלכת כהנים', כי כל איש מישראל הוא בבחינת כהן, שאם נדבה רוחו אותו והכינו דעתו לעבוד ה' בכל כחו ללמוד תורה, הרי זה בטוח שלא יחסר לו. וזה גם מה שהבטיח התנא (אבות פ"ו מ"א) שנו חכמים בלשון המשנה, ברוך שבחר בהם ובמשנתם. רבי מאיר אומר כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד וכו'. כלומר שהבחר בהם ובמשנתם, ולומד תורה, וזה בחירתו, לא יחסר לו כלום, ולא עוד אלא שיזכה לדברים הרבה.

אלה הדברים – דברי תורה

וזהו שאמר הכתוב 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם', כלומר שעיקר שצוה ה' לעשות - הם הדברים אשר צוה ה', ולא לבקש שום חשבונות אחרים, אלא לעסוק בדברי תורה כל ימיהם, ולקדש עצמו, ולבחור בהם ובמשנתם, ואז ממילא 'ששת ימים תעשה מלאכה'. ולשון תעשה ע"י אחרים, ואתם תהיו עוסקים במלאכת ה' בבנין משכן וכליו, שהם מלאכת ה' ברוחניות ובגשמיות. ואע"פ שת"ח בכל השבוע בבחינת שבת, ומ"מ ביום השביעי 'יהיה לכם קודש שבת שבתון לה', כל העושה מלאכה אפילו לבנין המקדש יומת. נמצא מכאן שאין מלאכת המשכן דוחה שבת.

שבת פרה

"ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גילולייכם אטהר אתכם ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם וגו'" (הפסטר פ' פרה, יחזקאל לו:כד-כו). יש לדקדק מה שכתב ולקחתי אתכם מן הגוים, היה לו לומר ולקחתי אתכם מ'מבין' הגוים, וכמו שאנו אומרים בתפילה (שמו"ע ג' רגלים) 'וקרב פזורינו מבין הגוים'. עוד יש לדייק דכתיב 'ומכל גלולייכם אטהר אתכם', והלוא כל הפורש מן המינות מיית (ע"ז יז), וכמו שכתב הרמב"ם (הל' עו"כ פ"ב ה"ה) דכתיב (משלי ב:יט) "כל באיה לא ישובון ולא ישיגון ארצות חיים". עוד יש לדייק 'ורוח חדשה אתן בקרבכם', מה הוא הרוח חדשה.

המשתמד אינו נקרא חי

נראה שהנביא מדבר מאנשים שבאו שם בין הגוים וחללו שמו הגדול ע"י שהתערבו בגוים, וח"ו קיבלו אפילו ע"ז שלהם והשתמדו, ועי"ז שמו הקדוש מחולל בין הגוים. והנה אמרו חז"ל שהמשתמד ח"ו נשמתו פורחת ממנו, ולכן רשעים בחייהם קרוים מתים, שהרי כבר עזבה אותו נשמתו, והרי הוא נשאר גוי ככל הגוים עם גוף ישראל, וחיייו אינם חיים. ולכן מה שאמרו (ב"מ סא:) 'וחי אחיך עמך', שצריך להחיות את ישראל, הוא אינו בכלל להחיותו. כללו של דבר הרי הוא כמת. וידוע דרבינו גרשום מאור הגולה חשבו כמת אפילו להתאבל אחריו, ואינו אלא כזנב הלטאה החיים שלו.

לעתיד יתן השי"ת לכל ישראל רוח חדשה

וי"ל שזהו שאומר הנביא 'ולקחתי אתכם מן הגוים', כלומר מן הגוים ממש, שכבר ח"ו בשם גוים יקראו, ויבוא הקב"ה ויקח אותם משם. כמו שראינו בעונ"ה, כהיום באים רבים ממדינות שונות, ובפרט מארה"ב שבאים רבבות אנשים ונשים וטף, ששבעים שנה היו בגלות הקאמאניזם, וכמעט ח"ו לא ניכר בין ישראל לעכו"ם. אפילו הכי ולקחתי אתכם מן הגוים ממש, ולא מבין הגוים, אלא מן הגוים, שיהו ח"ו כבר כמותם. והחילוק הוא כי 'מבין' הכוונה שיש גוים ויהודים, ולוקט לוקח היהודים מביניהם. אבל מן הגוים הכוונה אפילו כשהוא חלק מהם, גם כך 'וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם', כלומר לארץ ישראל. ואמר 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם', ולא זאת אלא אפילו מכל גלולייכם, שח"ו נפלו ונטמאו בין הגוים הע"ז ממש, ואפ"ה 'ומכל גלולייכם אטהר אתכם', אלא שכיון שח"ו באו לכלל עובדי גלולים, והלך לה הרוח והנשמה שבהם כרשע שבחייהם קרוים מתים, ולכן אמר 'ורוח חדשה אתן בקרבכם'.^א

^א פעם בא הגאון רבי שמואל ענגיל מראדאמישלא זצ"ל, לבקר את הרה"ק מסטראפקוב זי"ע בעשרת ימי תשובה. מענין לענין שוחחו בענין ביאת המשיח. ופתח הרה"ק מסטראפקוב ואמר: "שמעתי מאבי הקדוש, שבזמן הרה"ק רבי זאב מזבאריז זי"ע, היה איש אחד בליעל, רשע גמור ומסור, שהציק לצדיקי הדור ופשוטי עם במסירות נוראות, וראו ברוח הקודש שאין בו שום ניצוץ קדושה. ולכן רצו לסלקו מן העולם ע"י כח התפילה. אבל ראו שתפלותיהם חזרו ריקם. והרגישו שנמשך איזה חנינה

לאותו בר נש דרך עיר זבאריו. והבינו מזה שהרה"ק בגודל אהבת ישראל שבו, מגין על כל בר ישראל - יהיה מי שיהיה, ונגמר אצל הצדיקים לנסוע אל הרה"ק לדבר עמו. ובאו אצלו ביום ה' או ביום ד', והציעו לו הענין, איך שהרשע מצער את אחינו בני ישראל ואת צדיקי הדור במסירות ומלשינות, ושפעולת תפלותיהם לא הועילה מפני חוט של חסד שנמשך מהרה"ק מזבאריו.

והשיב להם הרה"ק: "הנה עסק כזה לקלל בר ישראל, מה לי למהר לעשותו לפני שבת קודש. וכי זהו הכנה לגודל קדושת שבת קודש? לכן שמעו אלי, ותתמהמהו קצת". והנה בליל שבת קודש עוררוהו שוב בענין זה, ודחה אותם. וכן בבוקר, וכן בסעודה שלישית. עד שביום א' אמרו לו הצדיקים, שמבקשים שעכשיו ימלא בקשתם, כי אין יכולים לסבול יותר, ויצא מזה כבוד שמים, על דרך הכתוב "שומר ה' את כל אוהביו ואת כל הרשעים ישמיד".

פתח הרה"ק ואמר: "הנה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים עז:יב) "יובילו שי למורא". וקשה מה היא המתנה אשר משיח צדקינו יצטרך לקבל מן העמים. אלא הענין כך, שקודם ביאת המשיח יהיו אחינו בני ישראל טרודים בפרנסתם, סוחר בדים יעמוד בחנותו וימדוד אמה בד, ובעל בית מרוח מוכר משקאות, יעמוד וימדוד כוס משקה למכור. והנה יכנס איש לחנות לקנות אמה בד, ופתאום באמצע המדידה, ישמעו איזה קול רעש גדול מחוץ ברחוב, וישאל הסוחר מן הקונה: "מה זה קול רעש בחוץ?" ויענה לו: "איני יודע, כי לפני איזה רגעים הייתי בחוץ ברחוב, והיה הכל בסדר נכון בלי שניו". אבל קול הרעש יהיה מוסיף והולך, ובכן יאמר הקונה: "הנה אצא החוצה לחקור מה זה", ואך הוא יוצא החוצה, ורואה איך המון רב מבני ישראל אנשים ונשים וטף עשירים ועניים תלמידי ופשוטי עם, רצים בזריזות וחפזון, והוא מתקרב אליהם, ושואל בתמהון: "איפה אתם רצים כל כך?" והמה משיבים לו: "וכי אינך יודע, שמשיח כבר בא לגאלנו!" והוא חוזר ושואל: "אם כן, איפה אתם רצים, איפה נמצא המשיח?" והם משיבים לו: "אנחנו רצים לבתי מדרשות ובתי כנסיות לומר תהלים וללמוד פרק משניות ודף גמרא, כי אנו מרגישים ערומים מן המצוות, ובטח שאין שום תועלת בעולם רק עסק התורה ומצוות, ורק ע"ז נוכל להתקרב להקדושה. ורק דבר זה הוא חשיבות אצל משיח - לא כסף וזהב, ולא שום דבר בעולם, רק עסק התורה. ונטפל אליהם גם הקונה ורץ לבית המדרש.

ושם עומד בעל החנות ומצפה שיחזור הקונה לקנות הבד לו, ובינתיים קול השופר חזק מאד עד שתצלנה אזנם, ויצא בעל החנות בעצמו ושואל כנ"ל, ונטפל גם הוא ורץ לבית המדרש. וכן יהיה אצל כל איש ישראל מכל ארבע כנפות תבל, שכולם יבואו וישברו לבם ונפשם בתפילות ובקשות ובכיות עצומות ותשובה שלימה מעומקא דלבא זמן רב מאד - יום ולילה לא ישבותו. ופתאום יבוא ענן ויקח מכאן ומכאן איזה יחיד סגולה, ויקח אותם על הענן, ויצא בת קול ש'פלוני ופלוני הגיעו לתשובה אמיתית וזכו להכנס למחיצת משיח צדקנו'. ואז ירימו שאר הנשואים קול בכיה עצומה ויצעקו במר לבבם: "רביש"ע, מה יהיה אתנו, וכי נשאר פה?" ובכן ירבה החרטה והתשובה בלב כולם מאד מאד. ופתאום יבוא עוד הפעם הענן, ויקח אותם שכבר הגיעו לנקודה הפנימית של התשובה שלימה, והשאר ימשיכו לבכות עד שיבוא עוד הפעם הענן. וכן יהיה כמה וכמה פעמים, עד שסוף כל סוף כל קהל ישראל יגיעו למדרגות תשובה אמיתית, וכולם יזכו לבוא לפני משיח צדקנו.

והנה כשמעו כל העולם כולו קול השופר של משיח, תפול אימה ופחד על כל גויי הארץ, ויחרדו בחרדה גדולה פן יבוא משיח צדקנו לנקום מהם נקם על הצרות וההשמות שעשו לעם ישראל בכל משך שנות הגליות בכל ארצות פזוריהם. ויתכנסו כל האומות לטכס עצה מה לעשות להנצל מחורן אף המשיח ועם ישראל, כי המה האומות יודעים היטב גודל הרעות והרציחות ושמות שעשו לישראל. וכל חכמי אומות העולם, זה בכה וזה בכה יחוו דעתם מה לעשות, זה אומר נשלח מתנות למשיח ונשחדו בממון הון רב. והשני אומר נשחדו באבנים טובות ומרגליות. והשלישי אומר, נתן לו חבל ארץ כדי שיהיה לו מקום לקבץ את עם ישראל.

ואז יעמוד הפיקח שבכולם על רגליו: "דעו שכל דבריכם הבל המה, כי הלוא המשיח בכחו לעשות מלחמה עם כל האומות, ולמגר אותם ולכלותם כרגע, ויוכל לקחת כל הונכם וכל ארצותיכם בלי

מפריע. ולכן לא יחשבו אצלו כל המתנות הללו. ועל כן עצתי היא אחת - והוא לשלוח להמשיח איש יהודי למתנה, ולהושיבו על עגלה נכבדה, וכתר על ראשו, וכל מלכי האומות יתלו כתריהם על העגלה, וכך להוליכו למשיח להראות לו הכנעה, ובזה יתפייס".

והנה כאשר עצה זו תכנס בלבם, תיכף ישלחו לחפש איזה בר ישראל, אבל לא יהיה בנמצא, כי כולם כבר באו בתשוקה רבה למשיח צדקנו. ויתייגעו מאד למצוא בר ישראל. אבל מי פתי מאחינו בני ישראל שישאר בארצות הגוים, כיון שכבר בא המשיח? אמנם איש רשע כזה, המסור שאתם רוצים שאקללו, הוא גם אז לא ירוץ למשיח. ואז יקחוהו ויושיבוהו על עגלה בכבוד גדול כנ"ל, ויביאוהו למתנה למשיח, כמו שכתוב "ויבילו שי למורא". וכשיגיעו למשיח בלווית כל מלכי האומות ממזרח וממערב, ישלחו שליח למשיח להודיע שמלכי האומות הביאו מתנה למשיח. ויהיה שחוק גדול אצל הצדיקים, שיהיו אז סמוכים למשיח, באמרם: "וכי מה חשוב מתנת האומות בעיני המשיח?" ואז ישאל המשיח: "מה היא המתנה?" וישיבו שהוא נפש ישראל אחת. ובכן יאמר המשיח: "אכן זהו אצלי מתנה טובה, כי כל בר ישראל אפילו הפחות שבפחותים הוא אצלי מיוחס גדול". וסיים הרה"ק מזבאריז ואמר להם: "וכי אתם רוצים שאקלל את מתנת משיח?" ודחה אותם ולא רצה לקללו. (דברי שלום)

מצוה יומית

מצוה קיט. מצות מליחת הקרבן

כ"ז אדר תשפ"ה

בבית המדרש אינו יושב בטל

והיות כי ע' פנים לתורה, אמרתי אענה חלקי גם אני בביאור דברי המדרש בס"ד באופן אחר. ולכאורה יש להקשות, א"כ בשעה שבאו לבית המדרש להתפלל כמה אנשים, ויושבים ומחכים על מנין עשרה, אמאי לא מביאין גם שם תיקון בשביל הקטרוג? ואם תמצא לומר שאז אינו מקטרג, צריך טעם למה שם אינו מקטרג וכאן מקטרג. וצ"ל ששם כשבאו מראשונים, כל זמן שממתינים על האחרים יוכלו ללמוד או לומר תהלים. אבל הנוטל ידיו לאכילה אסור להפסיק, והוא יושב ובטל - ע"ז השטן מקטרג.

אם מותר ללמוד בין נטילה לברכה

אמנם בשו"ע (או"ח סי' קס"ו) הביא שתי דיעות אם מותר להפסיק לאחר נטילת ידים. והטור הביא בשם הרא"ש, שהיה רגיל אף ב[מים] ראשונים שלא להפסיק ולא לדבר, ומשמע שרק שלא להפסיק

ברית מלח מגין כיון שמרמו לאחדות

איתא בספר אמרי שאול (מהרה"ק ממאדזיץ זי"ע, עניני אחדות ושלוש אות י"ז) על דברי התוס' (ברכות מ. ד"ה הבא מלח) רבי מנחם היה מדקדק מאד להביא מלח על השלחן, כדאיתא במדרש כשישראל יושבין על השלחן וממתינין זה את זה עד שיטילו ידיהם והן בלא מצוות, השטן מקטרג, וברית מלח מגין עליהם^א. ויש להבין מה ענין הקטרוג, וגם מה ענין הברית מלח להגין עליהם.

ופירש באמרי שאול, כי המלח אינו נאכל לבדו רק בצירוף שאר אוכל, כמו פת במלח, או בשר במלח, א"כ הוא דבר המושך להתחברות, כי תמיד כורת ברית עם זולתו. וא"כ זהו הפירוש, כי מה שממתינים זה על זה, הרי זה כריתת ברית של אחוה וריעות שאינו יכול לאכול בלי חבירו, ודבר זה כדאי להגן עליהם שלא יקטרג השטן, והאריך שם עוד, וש"י.

^א נביא כאן דברים נפלאים מהרה"ק מגראכאו בענין ברית מלח (פ' קרח ד"ה כל תרומות): פירש"י על תיבת 'ברית מלח עולם', כברית הכרותה למלח שאינו מסריח לעולם. הנה לפי פשטות מרמו על מלח טבעיות. ועל פי חסידות, הנה כתוב 'ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעולם ועד'. והנה מובא במקובלים (שער המצות למהרש"ו פ' עקב אות ד') שג' פעמים הוי"ה גימטריא 'מלח'. והנה זה הברית כרת השי"ת עם ישראל, שאם יקבלו עליהם עול מלכות שמים באמונה - בחינת היה הוה ויהיה, עי"ז יהיו מכריתים כל המקטרגים ויהיו ממשיכים אור השכינה בכל מקומות שישראל יהיו יושבים. וגם ברית כרותה שתמיד יהיו ישראל מאמינים בהשי"ת שהוא היה הוה ויהיה. וזה מרמו הפסוק שהשי"ת הבטיח לאהרן ב'ברית מלח עולם', וכמו שקיום כל ישראל ע"י בחינת מלח הנ"ל, הינו ג' פעמים הוי"ה הנ"ל גימטריא 'מלח', כ"כ כהונתו יהיה קיים לעד. והגם שחברה ירושלים ובית המקדש, אעפ"כ יחזור לעתיד למקומו. וע"ז מרמו רש"י הקדוש, שבחינת אמירת "ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעולם ועד" זה מבריא לנפש ולגוף ואינו מסריח לעולם. וזה מרמו ג"כ הפסוק (משלי יב:יח) "לשון חכמים מרפא" רת' 'מלח', ע"י בחי' מלח הנ"ל יש כח לצדיקים לרפאות ולהמשיך רפואה לגוף ולנפש.

משתנים זה הפך זה, והם המים והאש, ובכח חמימות האש המיבשו והמגלדו חוזר מלח. וא"כ יש בעצם המלח כח במים והאש, שהם כנגד שתי מדות שבהם קיים העולם, והם מדת רחמים והדין. ומטעם זה אמר 'לא תשבית מלח ברית אלקיך', קרא 'מלח ברית אלקיך' לפי שבו יתקיים ויכרת העולם, וכמ"ש ראה שאין העולם מתקיים שיתף מדת הרחמים למדת הדין, ע"ש.

לפ"ז י"ל כי לא נברא העולם אלא בשביל התורה, ובה כתיב (יהושע א:ח) "והגית בה יומם ולילה", וכל שמפסיק אפילו רגע כמימרא השטן מקטרג עליו. ולכן מביא מלח על השלחן לומר שיתף מדת הרחמים למדת הדין, וביטל אותו ע"י הרחמים.

מים עליונים צריכים לבקש רשות מים התחתונים

ועוד בו שלישיה, לפ"מ שאמר במדרש (מובא ברש"י ויקרא ב:יג) "ברית כרותה למלח מששת ימי בראשית", שהובטחו מים התחתונים להקריב במלח וניסוך המים בחג.

וכן אמרו במדרש (ב"ר ה' ד', בראשית רבתי עמ' ל"ד, תיקו"ז תיקון ה') מים התחתונים נקראו 'מים בוכים', ולמה נקראו מים בוכים, כי בשעה שחלק הקב"ה את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה, התחילו המים התחתונים בוכים, וזהו שכתב (איוב כח:יא) "מבכי נהרות חֶבֶשׂ". אמר רבי אבא בבבלי נתפרשו המים התחתונים מן העליונים, אמרו אי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרינו. מה עשו? העיזו פניהם ובקעו תהומות וביקשו לעלות, עד שגער בהן הקב"ה, שנאמר

ולא לדבר דברים בטלים, אבל שאילת שלום מותר, ואולי גם לימוד התורה, ועכ"פ בהרהור. ועיין אורחות חיים להרא"ש (אות ל') אל ידבר בין נטילת ידים לברכת המוציא, ויקדים שלום לכל אדם, ועיין בדרך ישרה שם. וא"כ להרא"ש עדיין למה השטן מקטרג, הא בידו ללמוד תורה. וצ"ל דהמדרש שהביא ר"מ סובר שאין מפסיקין כלל אפילו לדברי תורה, ודלא כהרא"ש, ולכן שפיר מקטרג.

מביא מלח על שולחן להראות ששולחנו דומה למזבח

נראה לפענ"ד לומר, לפי מה שאמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"ג) שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים, שנאמר (ישעי' כח:ח) "כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום". אבל שלשה שאכלו כאחד ואמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו משולחנו של מקום, שנאמר (יחזקאל מא:כב) "וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'".

והנה בשעה שנוטלין ידים והמאכל על השלחן, וישראל יושבין על השלחן ואין ביניהם דברי תורה, שהרי אסור להפסיק, נראה כי שלחנו ח"ו קיא צואה בלי מקום. ולכן מביא מלח להראות כי אדרבה, הרי המאכל בבחינת קרבן, ונאמר (ויקרא ב:יג) "על כל קרבנך תקריב מלח", ואמרו (מנחות צו.) בזמן שביהמ"ק קיים אדם מביא קרבן ומכפר, ועכשיו שולחנו של אדם במקום מזבח, ולכן כשמביא מלח מראה ששולחנו הוא מזבח וכאילו הקריב קרבן.

מלח לשותף מדת הרחמים למדת הדין

שנית נראה לפמ"ש רבינו בחיי (פ' ויקרא) על דרך הקבלה, יש במלח שתי כוחות

דעת המטה משה שיכול להפסיק בדברי תורה

ורביעי בקודש, שראיתי במטה משה (ח"ב סי' ער"ב) שהביא מחלוקת הראשונים, דעת רבינו יואל שאין לחוש להפסק בין נטילה להמוציא, וההיא דתיכף לנטילה ברכה מוקים לה במים אחרונים, וכ"כ הרי"ף והרמב"ם. מיהו התשב"ץ בשם מהר"ם, וכן הרא"ש תלמידו נהג אחריו שלא להפסיק בראשונים, וכן מתוך הירושלמי נראה שעל מים ראשונים קאי.

ומ"מ אם שואל אדם בדברי תורה ואין משיב לו, עון הוא בידו מאחר שיכול להפסיק, אלא משום גדר ופרישות יכול לעשות, אי"כ אין ראוי שיעשה גדר לבטל דברי תורה, שכל העולם עומד עליהם וצורך סעודה הוא, שכל שלחן שאין עליו דברי תורה הוא כשלחן של מתים. ובפרט לפמ"ש רבינו מנחם כשישראל יושבין על השלחן וממתינן זה לזה עד שיטלו ידיהם והם בלא מצות וכו', שאז ברית מלח מגין עליהם. וא"כ לעסוק בתורה אין לך ברית ומצוה יותר ממנה. ולכך אומר אני שטוב שירגיל עצמו שלא להפסיק בשיחות בטילות, אבל בדברי תורה שהיא יעלת חן ראוי שיפסיק, רק שיראה שלא יהא בה יוהרא, אלא בנחת ולאט עם חבירו, עכ"ל.

ברית מלח להגין

הנה מבואר דבאמת מותר לומר דברי תורה. לפי זה י"ל פשוט שהמדרש אומר כשישראל יושבין על השלחן וממתינן זה לזה בנטילת ידיים, והרי היו יכולין ללמוד תורה כיון שמותר להפסיק, והם יושבין בלי לימוד התורה, אז מביאין המלח שיגין עליהם מקטרוג ח"ו. אבל העוסקין בתורה לא צריכין לברית מלח. ורבי מנחם שדקדק מאד היה להציל גם על אותם

(ישעי' מג:טז) "הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה", "גוער בים ויבשהו" (נחום א:ד). אמר להם הקב"ה הואיל ולכבודי עשיתן כל כך אין להם רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכם, שנאמר (תהלים צג:ד) "מקולות מים רבים אדירים משברי ים". ומה הם אומרים? 'אדיר במרום ה'", ולא עוד אלא שעתידין אתם ליקרב על גבי מזבח במלח וניסוך המים.

טעם שמבקשים רשות בעת בציעת הפת

והנה מן המלח מוכח דכיון שלשם שמים נתכוונו המים התחתונים, לכן אין להם רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות ממים התחתונים, וצריכין להמתין על קבלת רשות ממים התחתונים, וזהו כבוד שמים. גם כאן במה שהללו נטלו ידיים ראשונה, וממתינים זה את זה עד שיטילו ידיהם כולם, זהו כבוד שמים, וצריכים ליטול רשות לכולם. ומה נמלצו בזה דבריהם ז"ל שאומרים 'ברשות מרנן', ולמה צריכים נטילת רשות. ולהנ"ל אתי שפיר, כיון שהביאו מלח על השלחן להסיר המקטרג ולהראות שצריך להמתין וליטול רשות, ולכן אומרים 'ברשות מרנן' ומברך.

הנטילין הראשונים כמים עליונים

וקצת יש להסביר עוד, שהנטילים הראשונים שיושבין על השלחן הם כמים העליונים שהם ראשונים לנטילה, ויש קטרוג למה אין מברכין להשי"ת, אלא יושבין על השלחן וממתינים זה את זה עד שיטלו האחרונים. ולכן מביא מלח על השלחן להראות שאין רשות לעליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מהתחתונים. גם כאן אין להם רשות לברך עד שיטלו רשות מהאחרונים, ואין עבירה במה שיושבין וממתינים עליהם.

מדת המים לרוות את הארץ ולהמטיר לחם מן השמים מהזון ומפרנס לכל בחן ובחסד וברחמים. ומים הם מדת החסד כידוע, אלא שלא יקטרג השטן על ישראל ח"ו שלא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן, ואם הם יושבין רגע בלי תורה וממתינים זה על זה, יקטרג מדת הדין עליהם, ובכח השמש שהוא התורה המכה בהם על ביטולה, יעשה מלח ונהפך טבעם מאותיות 'לחם' נעשה 'מלח', שהוא 'ארץ מלחה' שהוא דין, ו"גפרית ומלח שריפה כל ארצה" (דברים כט:כב).

וע"ד שאמר רשב"י (ברכות לה.) אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה תהא עליה, וע"ז מקדימין ומביאין מלח על השלחן להזכיר ברית מלח, ולא תשבית מלח ברית אלקיך, שהוא שבועה מעל מנחתך שהוא מדתו של דוד המע"ה רחמן על ישראל ואכזר על אוה"ע, ונתבטל מדת הדין והקטרוג מעל ישראל. (שו"ת משנ"ה ח"י סי' מ"ח)

שלא עסקו בתורה, ואולי גם בדברים בטלים כפי דעתו שאין איסור הפסק, ולכן צריכין ברית מלח.

מדות המלח

עוד לאלוק מילין בדברי רבי מנחם והמדרש הנ"ל, לפי מה שכתב הריקאנטי (פ' ויקרא ד"ה על כל) כי המלח תחילתו הוא מים, ותולדתו לרוות את הארץ ע"י המטר ולהולידה ולהצמיחה, ובכח השמש המכה בהם יעשה מלח, ונהפך טבעם להכרית הזרעים. ונמצא במלח נכללו כל המידות - המים בתחילתו, והאש בסופו. ולפי מדתו של דוד ומעשיו שהוא מלך רחמן על ישראל, וקשה ואכזר לאוה"ע, ניתנה לו המלוכה לו ולזרעו אחרי ברית מלח, וכמו שהמלח הוא טעם לכל המאכלות, כך מדתו של דוד הוא יסוד וטעם כל כחות המלכות.

ענין מלח בסעודה

והנה קודם הסעודה נוטלין הידים להמשיך

דברי אלקים חיים

מאת ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת ויקהל תשפ"ד

יום ה' - שיעור חומש רש"י

אמיתית מהצדיק, עד כאן מהרבי מלובלין.

ועפ"ז מבאר האור לשמים הפסוק בפרשתן, 'וכל חכם לב בכס יבואו', בדוקא מדגיש הפסוק גם ענין הביאה - 'יבואו', לרמז שצריכים להכין עצמם עוד בדרך אל הצדיק, שמיד בביאתם כבר יהיו בבחינת חכם לב, וחכם לב יקח מצות, ועי"ז יעשו את כל אשר צוה ה', יוכל לפעול ישועה גדולה אצל הצדיק, שיצוה ה' את הברכה אליו כפי רצון ונחת דיליה, ועי"ז יבוא כל טוב לישראל אמן. ע"כ.

ההכנה לבד אינו מספיק רק צריכים גם לעשות המעשה בפועל

והתפארת שלמה מבאר בדרך אחר את הפסוק 'וכל חכם לב בכס יבואו ויעשו'. דיש לדייק מהו 'בכס', הרי לכאורה כל התיבה נראה כמיותר. ומבאר התפארת שלמה, דהנה הגם שהאדם צריך להכין עצמו בהכנה דרבה לפני כל מצוה, שיהיה כוונת הלב ומחשבת הקדושה. אך בכל זאת אי אפשר לקיים המצוה במחשבה לבד, כי מחשבה מוציא מידי מחשבה, ומהרה תבוא מחשבה אחרת ומבטלה. לכן מוכרחים לקיים המצוה בפועל ממש, ומעשה מוציא מידי מחשבה, ונמשך מחשבתו אחר המעשה כאשר יצאה מכח אל הפועל, וכך נעשה רושם וקיום להמחשבה טובה שלו לבל תמוט לנצח.

וזהו כוונת הפסוק 'וכל חכם לב בכס', פי'

המטהר עצמו בתשובה בעת הליכתו אל הצדיק זוכה לישועה אמיתית מהצדיק

בפרשתן כתיב (שמות לה:י) "וכל חכם לב בכס יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה'". ויש להבין מהו הלשון 'יבואו', הרי עיקר הענין הוא העשיה - עשיית כלי המשכן, ולמה מדגיש הפסוק ענין ביאתם, הרי בודאי יבואו, כי לא שייך שיתחילו עשייתם לפני שיבואו.

ומבאר הרה"ק האור לשמים (בפרשתן) ביאור נפלא עפ"מ ששמע מהרה"ק הרבי מלובלין זצוק"ל לבאר הפסוק (דברים כח:ו) "ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך", דקשה, דאיפכא הול"ל 'ברוך אתה בצאתך וברוך אתה בבואך', שהרי כך הוא הסדר - מקודם יוצאים מן הבית ומן העיר ואח"כ באים לעיר ולמקום החדש.

ופירש הרבי מלובלין, שהפסוק קאי על החסידים הנוסעים להצדיק, שעוד בדרך נסיעתם הם צריכים להשליך מעליהם כל חלקי הרע, ולקשר ולדבק חלקם הטוב בהצדיק, ועי"ז כשיבואו כבר אל הצדיק, יוכלו להשיג עזר ותשועה ע"י הצדיק.

וזהו 'ברוך אתה בבואך', פי' כבר בבואך להצדיק יש לך להיות כבר בבחינת 'ברוך', ומזוכך מכל העוונות והחטאים. ואם תעשה כך, יהיה ממילא 'וברוך אתה בצאתך', שתצא מן הצדיק בישועה גדולה. כי המגיע אל הצדיק לאחר ההכנה הראויה, זוכה לתשועה

ויעשו את כל אשר צוה ה' - כל הכלים לפי זכיות כל איש בנדבתו. ע"כ.

המקיים גם המצוות שהם חוקים הוא קרוב אל הישועה

והנה שבת זו הוא שבת פרה, וידוע שפרה אדומה הוא חק בלא טעם. ודייקא ענין זה הוא טהרתן של ישראל, מה שהם מקיימים אפילו המצוות שהם חוקים ללא טעם. כמו שכתב זקני השיבת ציון, לבאר הפסוק בירמי' (יד: ח): "מקוה ישראל מושיעו בעת צרה", עפ"מ שזקני המראה יחזקאל (לראש השנה) מביא בשם הבינה לעתים, לבאר הפסוק (תהלים קיט: קנה-קנו) "רחוק מרשעים ישועה כי חוקיך לא דרשו רחמין רבים ה' כמשפטיך חייני".

דהנה ידוע שיש בתורה הקדושה חוקים ומשפטים - החוקים הם בלי טעם, ואילו המשפטים הם מצד השכל. והנה המחילה והסליחה שהקב"ה סולח ומוחל עונותינו לפני משורת הדין, היא אצלינו חוקה בלי טעם, כי השכל מחייב לדון על פי קו הדין. אבל אצל הקב"ה הוא משפט, כי על דעת כן ברא את העולם, להתנהג במדת הרחמים ולא במדת הדין.

וזהו רחוק מרשעים ישועה כי חוקיך לא דרשו, פירוש, הרשעים שאינם מאמינים בחוקה זו של התשובה, מחמת שבעיניהם הוא נגד השכל, לכן הם רחוקים מהישועה. אבל אנו מאמינים כי רחמין רבים, והדבר אצלך הוא משפט, והיושר כן הוא לעבור על מדותיך ויגולו רחמין על מדותיך, ועל כן אנו מתפללים 'כמשפטיך חייני', כי על רחמין הרבים אנו בטוחים. ע"כ.

ועפ"ז ביאר זקני השיבת ציון, הפסוק "מקוה ישראל מושיעו בעת צרה" (ירמי' יד: ח), דהנה מה שהמקוה מטהר את הטמאים הוא גם כן

חכ"ם ל"ב הוא חכמה ובינה, רצה לומר, כל אשר יערה רוח ה' ממרום עליו במחשבה טובה בחכמה ובינה אשר במוחו, יבואו לעשות המצוה בפועל, ויעשו במעשה ממש, ולא ישאירונו במחשבה לבדה, רק יוציאנה לאור בפועל, וכך דבר אלקינו יקום אצלו לעולם. ע"כ.

החכמי לב הכירו באיזה כוונה הביאו בני ישראל את הנדבות

והנה הבני יששכר בספרו אגרא דכלה מקשה ג"כ מהו הלשון 'וכל חכם לב בכך', הוה ליה למימר וכל חכם לב שבכך, או אשר בכך. ומבאר האגרא דכלה, דהנה ראינו בעינינו שהצדיקים יכולים להתבונן בנדבה הניתנת מיד האדם לצדקה, איזה כוונה היה להנותן בזה, מפני שכח הפועל בנפעל. וכמו כן הם יכולים להתבונן בממונו אם הוא של גול וחמס וכדומה.

וזהו 'וכל חכם לב בכך', פי' אותן חכמי לב אשר הם חכמים להתבונן בכך ובפנימיותיכם - אותן 'יבואו ויעשו וגו'', כי בראותם נדבה שיש בה איזה כח פועל מגונה, לא ירצוהו לר', ולא יתנו לו חלק בקדושה.

והנה כתבו חכמי האמת, שהגם שכולם התנדבו נדבת המשכן כאחד, ונתנום בקופות ביחד והתערב נדבת כולם ביחד, עכ"ז כל אחד זכה בנדבתו כפי דביקותו וכוונתו בנדבה, שיגיע נדבתו לארון ולקודש הקדשים וכדומה. ומי שהוא במדרגה פחותה מזה, זכה שעלתה נדבתו לכלי ההיכל, וכך מדרגה אחר מדרגה.

ומבאר האגרא דכלה, דזהו 'וכל חכם לב בכך', שהבעלי מלאכות יהיו חכמים בלבבות שלכם, וכשיראו את הנדבות, יכירו איך היה לב המתנדב, ויעשו את כל הנדבות לפי פעולות הלבבות. ורק חכמי לב כאלו, יבואו

נכנס יוסף משיטא והוציא המנורה של זהב. אמרו לו, אין דרכו של הדיוט להשתמש בו, אלא היכנס פעם שניה ומה שתוציא עתה יהיה שלך. אך יוסף משיטא לא הסכים בשום אופן להיכנס פעם שניה. אמר, לא די שהכעסתי לאלקי פעם אחת, אכעיסנו פעם שניה? מה עשו לו, נתנוהו בחמור של חרשים והיו מנסרים בו, והיה צווח, ווי שהכעסתי לבוראי. וזהו 'וירח את ריח בוגדיו', ללמד שאפילו הרשעים הבוגדים בה', בסוף יש להם ריח טוב.

ויש להבין למה באמת התעקש יוסף משיטא שלא להיכנס פעם שניה, הרי רק זמן מועט לפני זה נכנס במזיד לבית המקדש, ולמה עתה מיאן כל כך להיכנס פעם שניה. וביאר מרן הגר"ח שמואלביץ, דהיא הנותנת, דייקא מפני שנכנס מקודם לבית המקדש פעם אחת, נכנס בו קדושה גדולה מאד מקדושת הבית, וזה גרם לו לחזור בתשובה, עד שהיה מוכן למסור נפשו לה' ולמות על קידוש ה' מתוך יסורים נוראים ומרים, על מנת שלא להכעיס עוד את בוראו.

ורואים מזה שאפילו רשע גמור, כשהוא מתחיל מקצת מן המקצת להתקרב אל הקדושה, ממילא הוא כבר הולך ומתרחק עוד ועוד מן הטומאה, עד שגם הוא נעשה קרוב אל הישועה.^א

ויש לנו ללמוד מזה, לעשות כל דבר שבקדושה במחשבות טהורות מאד, וכגון בניית בית הכנסת, עד שכל הנכנס לבית הכנסת יכנס בו קדושה גדולה מאד, ויתעורר

חוק בלא טעם, כמו שכתב הרמב"ם (הל' מקוואות פ"א ה"ב), דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן, ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו והרי הן מכלל החוקים. וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא, שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים, אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכוונת הלב.

ולבן 'רחוק מרשעים ישועה', כי הרשעים אינם טובלים במקוה מפני שאינם מאמינים במצוות שהם חוקים. אבל אנו המאמינים בכל מצוות התורה, ואנו טובלים במקוה לשם טהרה, אנו קרובים להישועה. וזהו "מקוה ישראל מושיעו בעת צרה", שע"י הטבילה במקוה זוכים לישועה למעלה מהטבע, כיון שאנו מאמינים אפילו בחוקים שהם למעלה מהטבע והשכל.

אפילו רשע גמור נתעורר מיד לתשובה גדולה ע"י כניסתו פעם אחת אל הביהמ"ק

אמנם באמת אפילו הרשעים כשהם עושים דבר טוב אחד אפילו מעשה קטן מאד, נעשים גם הם קרובים להישועה. וכמו שאמרו במדרש (ילקוט פ' תולדות אות קט"ו) "וירח את ריח בגדיו" (בראשית כז:כו) - אל תקרי ריח 'בגדיו' אלא ריח 'בוגדיו'. כגון יוסף משיטא, שבשעה שביקשו השונאים ליכנס להר הבית בעת החורבן, פחדו ואמרו יכנס תחילה אחד מישראל, ופנו ליוסף משיטא שהיה רשע גמור ופורק עול, ואמרו לו שהוא יכנס לבית המקדש, ויוציא אחד מכלי המקדש, ומה שיוציא יהיה שלו.

^א מספרים על הרבי רבי זושא זצוק"ל, שפעם נתאכסן במקום אחד, ובלילה כשהלך לעשות צרכיו בחצר כפי שהראה לו הבעה"ב, הרגיש שהוא מקום קדוש, וביקש ממנו שיראה לו מקום אחר לפנות לשם. ואח"כ בירר אצל הבעה"ב איזה תשמיש קדושה הוא עושה במקום הראשון, ונתברר שבחג הסוכות עשה שם סוכה. אך זה היה סוכה פסולה לכל השיטות והדיעות, ומ"מ הרגיש שם הר"ר זושא קדושה, מפני שסוף סוף היה להיהודי כוונה טובה בעשיית הסוכה לשם מצוה.

אינה אלא **בכח**, ואילו ידידי הוא **בפועל**, ויותר משוכב דבר שהוא בפועל, מאשר הוא בכח.

ואמר, מאי עבידנא אזלינא ושדינא כתנא וכו', שכל מעשה הזה לתורה הוא בתחילה לשם שמים, ולא היה בו שום שיתוף דבר אחר וכוונה אחרת שלא לשם שמים. כי אילו קנה בהמה לעורה, היה בו מצד המוכר שיתוף דבר אחר. אבל כאן מתחילת גידול הכתנא היה הכל לשם תורה ולמצוה, כדמסיים ומאכילנא לבשרייהו ליתמי ואריכנא מגילתא כו' עד דאתינא אקרו ואתנו אהדדי כו', שכל אחד נעשה לומד ומלמד, שהוא מעלה העליונה בתורה, ועי"ז לא תשתכח תורה מישראל. ע"כ.

ורואים מזה, שאם הלקיחה הראשונה מיד הוא בשלימות לשם שמים, בלי שום שיתוף דבר אחר, דוקא אז זה פועל מאד עד כדי כך, שבזכות זה לא ישתכח תורה מישראל. ואמר על זה כ"ק אאמו"ר הגה"ק זי"ע, שזה היה דרך הבעש"ט, לעשות הכל מתחילה לשם שמים.

החילוק בין הביהמ"ק הראשון לבית השני

וזהו מה שאמרו בגמרא (סוטה ט). שמה רבינו ודוד המלך לא שלטו שונאיהם במעשיהם. דוד, דכתיב "טבעו בארץ שעריה" (איכה ב:ט). משה, דאמר מר, משנבנה מקדש ראשון, גננו אהל מועד, קרשיו, קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו. היכא אמר רב חסדא אמר אבימי, תחת מחילות של היכל. כי משה רבינו ודוד המלך, עשו מתחילה כל מעשיהם הכל לשם שמים ובמחשבות טהורות מאד, ולכן לא היה כח לשונאים לשלוט במעשיהם כלל, והם קיימים ושמורים לנצח.

בתשובה. וכמו שכתב הגר"א, שאם אנשים מישראל בונים את הביהמ"ק במחשבות טהורות לשם שמים, הם גורמים שכל הנכנס לביהמ"ד לא יוכל לשוחח שיחה בטילה בשעת התפילה.

צריכים לעשות הכל לשם שמים מתחילת העשיה

ובענין זה ידועים דברי הגמרא (כתובות קג:), דכי הוו מינצו רבי חנינא ורבי חייא, אמר ליה רבי חנינא לרבי חייא, בהדי ידי מינצת, דאם חס ושלום נשתכחה תורה מישראל, אחזירנה מפלפולי.

אמר ליה רבי חייא, אני עשיתי עובדות דלא משתכחה תורה מישראל. כיצד, הבאתי גרעיני פשתן וזרעתי אותם, ומהפשתן צמח ארגתי רשתות ציד, וצדתי צבאים, והאכלתי את בשר הצבאים ליתומים, ועשיתי מגילות מעורות הצבאים, והלכתי לעיר שאין שם מלמד תינוקות, וכתבתי על המגילות חמשה חומשי תורה לחמשה תינוקות, ושניתי ששה סדרי משנה לששה תינוקות, ולכל אחד ואחד אמרתי, תלמד הסדר שלימדתי אותך, לחבירך.²

והיינו דאמר רבי, כמה גדולים מעשה חייא. אמר ליה רבי שמעון ברבי לאביו, האם מעשיו גדולים אפילו ממך. אמר ליה, אין. א"ל רבי ישמעאל בר' יוסי לרבי, האם גדולים מעשיו אפילו ממעשי אבא [רבי יוסי], אמר ליה, חס ושלום, לא תהא כזאת בישראל.

ומבאר שם המהרש"א, שכך השיב לו ר' חייא, ידידי עדיפא מדידך, כי אם היה באמת משתכחת התורה ח"ו, ודאי דהוה דידך עדיפא, שע"י פלפולך תחזירה. אבל אנא עבידנא שלא תשתכח כלל, ונמצא שדידך

² נראה לי שמזמן רבי חייא עוד לא התקיימה תלמוד תורה כזה - כל אחד מלמד לחבירו סדר שלם, לא צריכים לא מנהלים ולא מלמדים ...

אבל בבית המקדש השני היה האש רבוצה ככלב, כלומר, האש רק הזכיר לכל מי שנכנס למקדש שהשכינה שורה כאן, ושיש לו להתלהב ולהתקדש, אך האש עצמה לא שרפה כלום – לא הכניסה שום התלהבות, רק האדם היה צריך להתעורר מעצמו.

ורואים מזה החילוק הגדול שהיה בין שתי הבתי מקדשות, למרות שעברו רק שבעים שנה ביניהם. ולכן אנו אומרים (זמר כל מקדש) 'אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל', כלומר שאנו מחכים שהבית המקדש השלישי יהיה בבחינת בית המקדש הראשון, כארי ולא ככלב, וזהו 'המחכים בבנין אריאל'. כי בבית המקדש השני היו מגיעים לעשות את העבודה, כדי שיזכו על ידה לשפע הגשמי, בבחינת כלב הצוות 'הב הב' (עי' משלי ל:טו), זוהר ח"ג קכ"ד ע"א). אבל במשכן ובבית המקדש הראשון היו מגיעים רק לשם כוונה רוחנית, להתעלות ברוחניות.

גודל הקדושה והמחשבות הטהורות שהיה לחכמי הלב בעת עשיית המשכן

וזהו הכוונה בפסוק בפרשתן, "וכל חכם לב בכם יבואו ויעשו", היינו שאפילו ביאתם לעשות מלאכת המשכן יהיה כל כולו לשם שמים ובמחשבות טהורות וקדושות, כדי שזה יעורר לכל הבאים למשכן, ויעשו ככל אשר צוה ה', שכל הנכנס בשערי המשכן יעשה רק ככל אשר צוה ה' ויתעורר בתשובה.

ואכן באופן זה עשו חכמי הלב את מלאכת המשכן, כמו שאמר הרה"ק מאפטא בעל האוהב ישראל זצוק"ל (שפתי צדיקים פ' פקודי) לבאר הפסוקים בפרשתן, "ויאמרו אל משה מרבים העם להביא וכו' ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה וגו'" (שמות לו: ה-ז). ויש להבין איך שייך התשובה אל השאלה, הרי הם אמרו

אמנם הבית המקדש השני שנבנה על פי פקודת כורש המלך שהיה גוי, לכן שלטו השונאים במעשי הבית המקדש ויכלו להחריבו. ובכלל היה חילוקים בין הבית המקדש הראשון לבין בית המקדש השני, כמו שאמרו חז"ל (יומא כא:): חמשה דברים נאמרו באש של מערכה [ופירש"י, גחלת שנפלה מן השמים בימי שלמה והיתה על המזבח] רבוצה כארי, וברה כחמה, ויש בה ממש, ואוכלת לחין כיבשין, ואינה מעלה עשן.

ומקשה הגמרא, וכי היתה רבוצה כארי, והתניא, אמר רבי חנינא סגן הכהנים, אני ראיתי, ורבוצה ככלב. לא קשיא, כאן במקדש ראשון היתה רבוצה כארי, כאן במקדש שני היתה רבוצה ככלב. והגמרא מבארת החילוק בין אם האש רבוצה כארי או רבוצה ככלב, דבבית המקדש הראשון שהיתה רבוצה כארי, היתה האש מן השמים אוכלת את הקרבנות, ואילו בבית המקדש השני שהיתה רבוצה ככלב, רק היה אש, אך לא אכלה את הקרבנות, ורק האש שהוסיפו מן ההדיוט, היתה אוכלת את הקרבנות.

ומבאר המהר"ל, דהנה החילוק בין האריה להכלב הוא, דכשהארי רואה חיה או אפילו אדם, כשהיא רעיבה, היא קורעת אותו לגזרים. לעומת זה הכלב אינה כן, רק שמים את הכלב לשמירה, וכשהיא שומעת שבא איזה אדם או חיה רעה, היא נובחת, ובה היא קוראה להבעה"ב שיבוא וילחם עם האדם או עם החיה, אך היא עצמה חוזרת לשינתה ...

וזה היה החילוק בין שתי הבתי מקדשות, בבית המקדש הראשון היה האש מן השמים רבוצה כארי, והיינו שהשכינה עצמה הכניסה התלהבות דקדושה לכל מי שנכנס למקדש, והרגישו מיד גודל פחד ומורא המקדש, ועל דרך מה שנאמר (עמוס ג: ח): "אריה שאג מי לא יירא".

בבוקר בבוקר, כי היה חביב עליהם המצוה בשעתה.

ולפי שמשנה רבינו ע"ה הבין זאת בשכלו הקדוש שלא יועיל להם שום הכרזה כל זמן שישמעו את קול הפטיש, לכך צוה להכריז שלא יעשו עוד מלאכה לעבודת הקדוש, וממילא לא יביאו עוד נדבות. ע"כ.

ורואים מזה באיזה קדושה גדולה עשו החכמי לב את העבודה, עד שקול הפטיש לבד כבר עורר את בני ישראל כל כך. כל שכן כשנגמרה מלאכת המשכן, ונכנסו בני ישראל אל המשכן, בודאי נתעוררו עד מאד לתשובה ולמעשים טובים.

יעזור השי"ת, שנוזה כבר בקרוב ממש לבנין בית המקדש השלישי, ושיתקיים בנו "וברחמים גדולים אקבצך" (ישעי' נד:ז), שנוזה לרחמים כל הישועות, בני חיי ומזוני רוחי, מנוחת הדעת, ושנוזה כבר לביאת אליהו ולגאולה השלימה מתוך רחמים וחסדים במהרה בימינו אמן.

שבת מברכים

בתחילה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה? אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסירים אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר (לו:ז) "והמלאכה היתה דים", אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השם וגו'. לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחילה. ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם, 'והנשאם' כתיב.

לפי דברי התרגום יונתן הנשיאים קאי על הענני כבוד, משא"כ רש"י יש חסרון בהנשיאים שחסר מחמת פחיתות כבוד בכלל

למשה 'מרבים העם להביא', ואילו הוא צוה להכריז שהחכמי לב לא יעשו עוד מלאכה, והיה לו להכריז שלא יביאו עוד נדבות.

וביאר הרה"ק מאפטא, דהנה מצינו בכל נדבות המשכן שנאמר בה (שמות כה:ב) "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". והטעם שלא צוה הקב"ה לקבל נדבה גם מאיש כילי וקמצן שנותן בעל כרחו ולבו כל עמו, רק מגדיבי לב. כי מי שהוא נדיב לב, כל מה שהוא נותן הוא נחשב בעיניו למעט, ורצונו ליתן עוד יותר לפי ערך נדיבותו על קדושת המשכן. על דרך משל מי שהיה לו ככר זהב ונתנו על מלאכת המשכן, היה אומר בלבו, מה זה שנתתי, מי יתן והיה לי עשרה ככרים הייתי נותן את כולם על המצוה הגדולה הזאת שאין לה שיעור וערך.

והנה אתערותא דלבא הגדולה הזאת היה נחשב לפני הקב"ה יותר מן גוף הנדבה. וזה גרמו בצלאל ואהליאב בגודל צדקתם שבלבם, שתיכף כששמעו הנדיבים את קול הפטיש של בצלאל וכל עושי המלאכה, לא היו יכולים להתאפק מלהביא עוד נדבה

הנשיאים ענני הכבוד

"והנשאם הביאו את אבני השם ואת אבני המלאים לאפור ולחשן" (לה:כז). ובתרגום יב"ע: וענני שמיא אזלין לפישון ודליין מתמן ית אבני בורלות חילא וית אבני אשלמותא לשקעא באיפודא ובחושנא, ומחתן יתהון באנפי מדברא, אזלין רברבני ישראל ומייתן יתהון לצרוך עיבידתא.

חסרון בנשיאים שלא הביאו מקודם

וברש"י והנשאם הביאו – אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח

מתיבת 'הנשיאים'.

כוונת מחצית השקל שכל ישראל יש לו ערך גדול בשלימות

וזה ענין מחצית השקל 'העשיר לא ירבה' (שמות ל:טו), כי כל הגדול מחבירו יצרו גדול. והדל לא ימעט, כי יש נשמה קדושה להגיע לשלימות. והנשיאים בזה לבד שמיעטו בכבודם של ישראל נחסר משמם.

הנשיאים עשו תשובה מאהבה זכו לאבני מעני משמיא

אבל כאשר עשו תשובה מאהבה, וראו שבני ישראל הביאו הכל, הבינו גדלות בני ישראל. ומשו"ה 'והנשאים הביאו את אבני השם ואת אבני המלאים לאפור ולחשן'. ומשו"ה לצורך המזבח הביאו תחילה מחמת שהסתכלו על בני ישראל בעין טובה וגדולה. ומשום הכי זכו שהביאו האבנים מגן עדן כדברי התרגום, וזה מחמת התשובה וההתכללות עם בני ישראל שהם מלאים מצוות, ומרכים העם להביא נשאר האבנים האלו לזכרון לבני ישראל לעת רצון. וכן הקטורת שכולל כל ישראל והשמן קטורת ושמן ישמח לב.

הנשי"ת יעזור שנזכה לימים של שמחה, משכנס אדר שני, וגם ימי הניסין ימי שמחה כדאי' ברש"י יושפע שפע על בלי די כדברי הגמ' 'והריקותי לכם ברכה עד בלי די' (מלאכי ג:י) עד שיבילו שפתותיכם מלומר די (שבת לב: תענית ט, מכות כג:) בכל משאלות לבנו לטובה. וטהר לבנו לעבדך באמת ובתמים, בשמחה ונחת ותושעון (עי' ישעי' ל:טו) בורעא חיא וקיימא דלא יפסוק ולא יבטול מפתגמי אורייתא חיי אריכי ומזוני רויחי וסייעתא דשמיא, ובקרב נזכה להקריב קרבן הפסח במועדו במקומות כהלכתו בביאת משיח צדקנו בנערנו ובזקנינו נלך בב"א.

ישראל או שלא התאמצו במצוה. וצריך ביאור.

חיוב להסתכל על בני ישראל בערך מלא

כבר הי' ביציאת מצרים משה רבינו אמר "והם לא יאמינו" (שמות ד:א) והקב"ה אמר ישראל מאמינים בני מאמינים, דהיינו שיש לחשוב על כל ישראל בתכלית שלימות. וברש"י (שם ג:) "מזה בידך", לכך נכתב תיבה אחת לדרוש מזה שבידך אתה חייב ללקות שחשדת בכשרים.

ובכתב בספה"ק ארץ צבי והנה ודאי אין דברי השי"ת לבטלה. אך נראה דמזה נצמח אח"כ חטא מי מריבה בגדר עבירה גוררת עבירה, דכתיב ביה (במדבר כ:יב) "יען לא האמנתם בי". היינו כיון שאמר "והם לא יאמינו לי" ופירש"י שהיה בגדר לשה"ר על ישראל. ואי' בחובת הלבבות (שער הכניעה) דמי שמדבר על חבירו לשון הרע נוטל מעבירות של חבירו לעצמו ומן המצוות שלו נותנים לחבירו.

ובספר דבש לפי (אות ד' ס"ק ט') מביא בשם הרמ"ע מפאנו, כי המזלזל בחבירו והוא שותק נגדו לוקח כל מצוותיו, וכשמת מראים לו כל מצוות האחר מפני ששתק, עי"ש. ועיין בס' חסידים (סי' רע"ח, ועי' רש"י משלי יט:ז ד"ה מרדף) מה שאמר על ישראל 'והן לא יאמינו לי' נטל חסרון זה לעצמו. והוא קל וחומר משאר עבירות שנוטל מזה שמדבר עליו ומכל שכן באותה עבירה עצמה שבה זלזל את חבירו ועשה עבירת לשון הרע ודאי שנוטלה על עצמו. ועיין לכ"ק אאדמו"ר הגה"ק זי"ע במגיד משנה מענין זה הרבה פעמים בפ' פנחס זה אליהו.

ומזה שחשבו שבני ישראל לא יגמרו כל מה שצריך למשכן, והנשיאים יביאו מה שנשאר חסר, הגם שזה מעלה גדולה על האחריות ויביאו הכל, זה פחיתת הערכה על בני ישראל מצד גדלות בני ישראל, ועל כן חסר היו"ד

קידוש

שליט"א) כשבא היונה לנח "והנה עלה זית טרף בפייה", כתב במדרש שנח הכניס לתיבה את כל החיות והבהמות ואת כל העצים והזרעים, כיון שמה שנשאר בחוץ התכלה לגמרי, ורק מה שנשאר בתיבה זה מה שנשאר לדורות. וא"כ כל הפירות והירקות שיש לנו היום, הכל היה בתוך התיבה. אולם נח שכח להכניס דבר אחד - עץ זית.^א וכשראה נח שאין עץ זית בתיבה, אמר חבל על דאבדין בעולם שאחרי המבול לא יהיה יותר זיתים. ובמדרש אי' שאין עץ זית עומד י"ב חודש.

ובאשר שלח נח את היונה, חזרה אליו עם עלה זית, התפלא נח מנין לה עלה זית, והלוא הכל נאבד. א"ל הקב"ה, אתה עשית רק השתדלות לקיים את העולם שאחרי המבול. אבל תדע שזה רק השתדלות, אבל לא זה מה שמקיים את העולם. אלא קיום העולם נעשה אך ורק ע"י ה' יתברך.

וזה לימוד לכל החיים שכך זה בכל מעשינו לא שההשתדלות שלנו מולידה את קיום הפרנסה, אלא עובדים כי כך גזר ה' יתברך, אבל הפרנסה זה מאת ה'.

וזהו הכוונה שהנשיאים חשבו שהם ימלאו החסרון מה שבני ישראל לא יעשו, משו"ה חסר אות י'. אבל יהודי צריך לעשות הכל, והשי"ת ממלא משאלותינו.

הנשיאים שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם

"והנשאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן" (לה:כז). וברש"י והנשאים הביאו - אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה. אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו ציבור מה שמתנדבין, ומה שמחסירים אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו ציבור את הכל, שנאמר (שמות לו:ז) 'והמלאכה היתה דים', אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השהם וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם, 'והנשאים' כתיב.

למה הוצרך נח להכניס עמו זמורות ויחורי תאנים

ונקד"ם מה דאי' ברש"י (בראשית ט:כ ד"ה ויטע כרם) וזה לשונו, כשנכנס [נח] לתיבה הכניס עמו זמורות ויחורי תאנים. ויש לעיין מהא דאיתא (בראשית ח:יא) "ויבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפייה". משמע מזה שנשארו האילנות ולא נשחתו ע"י המבול, ואם כן למה הוצרך נח להכניס עמו זמורות ויחורי תאנים.

נח שכח להכניס דבר אחד עץ זית

והנה אי' בספר יד בתורה (הגרמ"י רייזמאן

סעודת רעוד"ר

בו מלאכה יומת" (לה:ב). וברש"י, ויקהל משה - למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר,

"ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתוך לה' כל העושה

^א הגם דבמדרש (ב"ר ל"ו ג') א"ר אבא בר כהנא, הכניס עמו זמורות ונטיעות ויחורים של תאנה וגרופיות לזיתים, הה"ד (זכא) "ואספת אליך", אין אדם כונס דבר אא"כ היה צריך לו, עיי"ש.

יִהְיֶה לָכֶם קוֹדֶשׁ, הַכוֹנֶנָה לְהִנָּתֶכֶם, וְכִבְר עֲמָד בֹּזֵה הַחַת"ס. וְנִרְאֶה לְבֹאֵר יוֹתֵר ע"פ הַגֻּמ' (בִּיצֵה טז.) כֹּל מִזְוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹה"כ, חוּץ מִהוּצָאת שַׁבָּתוֹת וְהוּצָאת יו"ט, וְהוּצָאת בְּנֵי לַת"ת. וּבְהַמְשָׁךְ הַגֻּמ' מְבִיא שְׁמַאי הַזֶּקֶן כֹּל יְמֵי הִיא אוֹכֵל לִכְבוֹד שַׁבָּת - מִצָּא בְּהֵמָה נָאִה, אִמֵּר 'זוֹ לִשְׁבַת', מִצָּא בְּהֵמָה נָאִה הֵימָנָה מִנִּיחַ אֶת הַשָּׁנִיָּה וְאוֹכֵל אֶת הָרֵאשׁוֹנָה. אֲבָל הַלֵּל הַזֶּקֶן מְדָה אַחֲרֵת הִיתָה לוֹ, שֶׁכֹּל מַעֲשֵׂיו לְשֵׁם שָׁמַיִם, עֵי"ש.

שְׁמַעְתִּי בִּיאור בְּשָׁנֵי הַדְּרָכִים בְּדִרְכֵי עֲבוֹדַת ה' ע"פ דְּבָרֵי רִש"י (שם ד"ה כֹּל מִזְוֹנוֹתָיו) שֶׁמִּזְוֹנוֹתָיו קְצוּבִים לוֹ. וְיֵשׁ לוֹ לִיזְהַר מִלְעֲשׂוֹת הוּצָאוֹת מְרֻבּוֹת, כִּי לֹא יוֹסִיפוּ לוֹ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִקְצִיב לוֹ, ע"ש. נִמְצָא שֶׁאֲדָם הָרֹצֵה לְהוּצִיא הוּצָאוֹת צָרִיךְ לִידַע שֶׁאִם יוּצֵא בְּשִׁבְלֵי עֲצָמוֹ, יִתְכַּן לִהְיוֹת שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר בִּידוֹ כְּלוּם בְּאִמְצַע הַשָּׁנָה. אֲבָל אִם יוּצֵא לִכְבוֹד שַׁבָּת וְיו"ט וְכו' אֵין לוֹ מִמָּה לַחֲשׁוֹשׁ, כִּי וּדְאִי לֹא יִנְכוּ לוֹ מַחֲשָׁבוֹנוֹ.

וּלְבָן שְׁמַאי הַזֶּקֶן שֶׁהִיא עוֹשֵׂר וְהִיא בִּיכּוּלָתוֹ לִקְנוֹת בְּהֵמוֹת, וְקָנָה אוֹתָם לְשֵׁם שָׁמַיִם לִכְבוֹד שַׁבָּת, וּבִכָּךְ גָּרַם שִׁישָׁאֵר בִּידוֹ מִה שֶׁקְצָבוּ לוֹ בְּר"ה,^א וְדָבָר זֶה אֲכָן סְגוּלָה לְעֲשִׂירוֹתוֹ שִׁישָׁאֵר בִּידוֹ. מִשָּׁא"כ הַלֵּל הָרִי הִיא עֲנִי, וְנִהְיָ מְדָה אַחֲרָת, שֶׁאֲכָל כָּל יוֹם וְיוֹם מִה שֶׁהִיא בִּידוֹ, לָכֵן נִשָּׁאֵר בְּעֲנִיוֹתוֹ. אֲמַנֵּם נִהְיָ בְּמִדָּה אַחֲרָת - 'בְּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם' (תְּהִלִּים סח: כ), וְהִיא שֶׁמַּח בְּחֻלְקוֹ יוֹם יוֹם בְּבִטְחוֹנוֹ בְּאִמַּת וּבְתַמִּים בָּה'. כָּל אֹפֶן שֶׁנִּיחַם לְשֵׁם שָׁמַיִם נִתְכוּנוֹ.

וּבֹזֵה י"ל הַכוֹנֶנָה 'אֶחָד הַמְרַבֵּה' - שְׁמוּצִיא

וְהוּא לְשׁוֹן הַפְעִיל, שֶׁאִינוֹ אוֹסֵף אֲנָשִׁים בִּידֵים, אֲלֹא הֵן נֶאֱסָפִים עַל פִּי דִּיבּוּרוֹ, וְתִרְגּוּמוֹ וְאֶכְנָשׁ: שֶׁשֶּׁת יָמִים - הַקָּדִים לָהֶם אֲזַהֲרֵת שַׁבָּת לְצוּרֵי מִלֵּאכַת הַמִּשְׁכָּן, לֹמֵר שֶׁאֵינָה דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת:

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (לה: א). וְהָאֹרֹחַ הַחַיִּים הֵק' וְעוֹד מִפְּרָשֵׁי הַתּוֹרָה מִתְמַיְהִים עַל הַעֲנִין 'וַיִּקְהַל' שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּשׁוּם הַתְּחִלָּת הַפְּרָשָׁה כִּי אִם כֹּאן, עֵי"ן שֶׁם וּבִלְקוּ"שׁ (וַיִּקְהַל רַמְז' ת"ח).

וּבִסְפָּר דְּבָרֵי יִשְׂרָאֵל (מֵאֲדוּיָן) יֵשׁ לֹמֵר כֵּךְ לְמַשֵּׁל, אֲב שִׁישׁ לוֹ בֶּן יִקְרִי יֶלֶד שְׁעִשְׁעִים שֶׁנִּפְשׁוּ קְשׁוּרָה בְּנִפְשׁוֹ, וְלֹא יִכּוֹל לְהִתְאַפֵּק יוֹם אֶחָד שֶׁלֹּא לְרֹאוֹת אוֹתוֹ. פַּעַם אַחַת הִזְדַּמֵּן שֶׁהִיא מוֹכֵרָח לִיסַע לְמִרְחָקִים וְהִתְמַהֵמָה שֶׁם כְּמָה חֲדָשִׁים. הִנֵּה מִיד בְּבוֹאוֹ לְבִיתוֹ קוֹרֵם לְכָל הוּא רֵץ לְרֹאוֹת אֶת שְׁלוֹם הַיֶּלֶד לְהִשְׁתַּעֲשַׁע עִמּוֹ. וְכֵן מֹשֶׁה רִעִיא מִהֵימָנָה עִם יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא נִפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּנִפְשָׁם וּמִסֵּר נִפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם, וְעַתָּה שֶׁנִּסְעָ לְמִרְחָקִים עַל כְּמָה חֲדָשִׁים שֶׁעָלָה לְמִרוֹם וְשָׁהָה שֶׁם מֵאָה וְעֶשְׂרִים יוֹם - שְׁלֹשָׁה פַּעֲמִים אַרְבַּעִים יוֹם, וְלֹא רָאָה יִשְׂרָאֵל כִּי אִם שְׁתֵּי פַעֲמִים בִּינְתָיִים אִיזָה שְׁעוֹת, הֵינּוּ בִּי"ז בְּתַמּוֹז וְכו"ט בָּאָב (עֵי"ן רִש"י שְׁמוֹת לב: א, דְּבָרִים ט: יז), וּבְתַנְחוּמָא כִּי תִשָּׂא סִי' ל"א). עַל כֵּן כֹּאשֶׁר כָּל הָאֲרַבְעִים יוֹם הָאֲחֵרוֹנִים וְיִרַד מִן הָהָר, הָרֵאשִׁית וְקוֹרֵם לְכָל הַקְּהִיל אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְרֹאוֹת אוֹתָם וְלְהִשְׁתַּעֲשַׁע עִמָּהֶם.

מִזְוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ מֵר"ה וְעַד יוֹה"כ

וְאוֹלִי יֵשׁ לְדִיּוּק וְלִכּוּן עוֹד כּוֹנֶנָה בֹּזֵה, 'שֶׁשֶּׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה' הַכוֹנֶנָה ע"י אַחֲרִים, וְאֶחָד

^א בְּדֶרֶךְ מְלִיצָה שְׁמַעְתִּי פַעַם, שֶׁאֲדָם שֶׁהִקְצִיב לוֹ בְּר"ה לְדוּגְמָא 100 אֲלָף דּוֹלָר, וְהוּא מִשְׁתַּדֵּל בִּיּוֹתֵר בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה לְהַרְוִיחַ יוֹתֵר, וְאִפִּי' זֹכֶה אֶחָד בְּלוֹשׁוֹ בְּמִלּוֹן דּוֹלָר, יִצְטָרֵךְ בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה לַעֲמוֹל קִשּׁוֹת לְהַפְסִיד 900 אֲלָף דּוֹלָר כְּדֵי שִׁישָׁאֵר בִּידוֹ בְּאוֹתָה שָׁנָה רַק מִה שֶׁהִקְצִיב לוֹ. וְלִמָּה לֶךְ לַעֲמוֹל - תּוּצִיא לִכְבוֹד שַׁבָּת אוֹ לְתַלְמוּד תּוֹרָה וְיִשָּׁאֵר בִּידֶךְ הַכֹּל.

הלא ד' אלקינו ד' אחד. ופי' הוא שדיבורו יקיים השי"ת, ומה שאמר לטובת ישראל יקיים, ולזה הוא מושאל בשם שותף עכ"ד.

וזה"ל "על פי שני עדים וגו' שלשה עדים יקום דבר", כי בזה שאנו אומרים 'ויכולו' אנו מעידים בו ית"ש שהוא לבדו ברא ויצר ועשה הכל, ובציבור אנו אומרים 'ויכולו ג"פ' - שני פעמים בתפלה ופעם אחת בקידוש. ועכ"פ פחות משנים אי אפשר אפילו ביחיד. וזה 'יקום דבר', שיהי' קיום לדיבורו וכו' עכ"ל. וכן כתב זקני הקדוש מקאמונקא זי"ע בספר שני המאורות, דשותף מה שעשה עשה. וכן הוא בשם הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע.

בכל דוד שיהיה בהם צדיק לבטל מהם כל הדינים להפוך לרחמים

והרה"ק בתפארת שלמה (על ש"ק) ומסיים הברכה 'ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו', וזהו ענין אחר להורות לנו גודל מעלת הצדיק יסוד עולם שיש כח ביד הצדיקים לבטל כל גזירות קשות.

כמו שפי' הרב הקדוש בעל קדושת לוי זלה"ה (עי"ש לר"ה ד"ה ויכון) 'ברוך גזור ומקיים ברוך מרחם על הארץ' (ברכת ברוך שאמר) פי', אם הקב"ה יתנהג במדת הרחמים אז תהיה בבחינת גזור ומקיים. אבל ח"ו אם בהיפך, כשתגזור ח"ו רעה על הארץ לא תתקיים הגזירה, כי ביד הצדיק יסוד עולם לבטל הגזירה. וזה גם כן הפי' 'ויכון בחסד כסאך ותשב עליו באמת וכו'" (נוסח ונתנה תוקף) עיי"ש.

וזה שנאמר (דברים יח:): "ואתה לא כן נתן לך ה' אלקיך", פי' שנתן הכח ביד הצדיק שיאמר 'לא כן', כי על הרעה לא יסכים, והקב"ה גזור והצדיק מבטל (שבת נט:). וזה פי' "רם על כל

הוצאות מרובות, ואחד הממעט' - המסתפק בחלקו, אע"פ שמביא דבר קטן, אבל לבו מלא בדביקות שלימות לה' כהלל הזקן. והעשיר ירגיש בלבו כלבו של העני בהכנעה באמת ותמימות בה', אזי זה 'ריח ניחוח לה'". ומכאן לכל העושה השתדלות להרויח ממונו ומתעסק בכל מיני סגולות, אם רוצה סגולה המועילה ביותר - הוא שיכוון לבו לשמים, ויציא רק להרבות כבוד שמים וירוח לו.

ובזה יש לומר "ששת ימים תעשה מלאכה", דהיינו שלא יעשה לכבוד ימי החול אלא ליום השבת, וממילא "יהיה לכם" - לא יצטרך להשתמש בהוצר שנתמלא בראש השנה, ויהיה כל מלאכתך עשויה.

שכרו הרבה מאוד על פי פעלו

והנה יש להמתיק כאן עוד ענין, עפ"י מ"ש שמבאר באהבת שלום (תנינא פ' שופטים יט:טו: עה"פ "על פי שני עדים") מה שאנו אומרים בליל שבת בזמירות, 'שכרו הרבה מאד על פי פעלו', שמבאר הדקדוק כיון דאינו רק לפי פעלו, א"כ מאי שייך 'הרבה מאד'. ופי' הכוונה 'שכרו הרבה מאד', ומהו השכר? 'על פי פעלו', שעל פי"ו לבד פועל ישועות בקרב הארץ, כי צדיק גזור והקב"ה מקיים, כמו דכתיב (איוב כב:כח) "ותגזור אומר ויקם", שהקב"ה גזור וצדיק מבטל. וזה 'על פי פעלו' שכל הפעולות הם עפ"מ שהוא אומר, עכ"ד בספה"ק אמרי נועם (פ' ויקהל) בשם הרה"ק אהבת שלום.

האומר 'ויכולו' נעשה שותף להקב"ה דשותף מה שעשה עשה

ובעין דברים הללו כ' בספה"ק אור לשמים (פ' שופטים עה"פ על פי שנים עדים או שלשה עדים יקום דבר) וז"ל, עפ"מ מכאדמו"ר ששמעתי זצללה"ה מוהרי"י מלובלין פי' הגמרא (שבת קיט:): כל האומר 'ויכולו' נעשה שותף להקב"ה. והקשה, מה בצע בשותפותו

נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. כי הנה בכל ששת הימים לא נזכר רק שם אלקים בחינת מדת הדין, ומשבת ואילך כתיב (בראשית ב:ד) 'ה' אלקים', לרמז כי ע"י השבת מתעורר הרחמים וכל הדין מתעברין מיניה, כן הוא ג"כ כח הצדיק להפוך מדת הדין לרחמים. והוא כמו שותף למעשה בראשית, כמו שהשותף יכול למחות בחבירו לבל יעשה דבר בלתי רשותו, כן גם כח הצדיק. עכ"ד זי"ע.

ובמ"ש זה"ק אדמו"ר הזקן מאלכסנדר זי"ע בסגולת השבת בזה"ל: מרן הרבי הזקן מווארקא זי"ע אמר על מאמר חז"ל (שבת יב.) שבת הוא מלועזק ורפואה קרובה לבוא. היינו כי לזעוק שייך על דבר שעומד מרחוק ממך, ואתה צועק על הדבר שיקרב אליך, אבל בדבר שהוא עומד אצלך קרוב לא שייך זעקה עליה. וזהו שבת הוא מלועזק, שאין לזעוק בשבת על רפואה, מאי טעמא, מפני שרפואה קרובה לבוא, והיא קרובה לך מאוד. (אורות רבותינו מאלכסנדר [מכת"י הגה"ח המפו' ר' ישראל ניסן קופערשטאק ז"ל אב"ד מאקאווא] ב"ב תש"ס עמ' ע"ז).

ומובא ג"כ בשם מרן הגרא"ל שטיינמאן זצוק"ל שאמר למקורבו הרה"ג רבי איסר שו"ב להשיב לשואלים עצה איך ימצאו את זיווגם, כי אין גלולה שבולעים אותה ומשיגים זיווג, אלא יש להרבות במעשים טובים. לפעמים אמר להתפלל או השיב לשואל לומר תהילים, ולפעמים יעץ להרבות בחסד או זהירות בכבוד שבת. וכדי להינצל מיסורים יותר קשה ע"י סגולות וע"י מצוות חסד ורחמים עדיין ישנה אפשרות להינצל יותר משאר הסגולות, כי יתנהגו עמו מהשמים במידה כנגד מידה.

גוים ד'" (תהלים קיג:ח), פי' אצל הגוים הוא רם, כי אינם יכולין לבטל הגזירה כלל. אבל בני ישראל הצדיקים הם בחינת 'צדיק מושל ביראת אלקים' (ש"ב כג:ג).

וזה פי' "למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם ואלקיננו בשמים כל אשר חפץ עשה" (תהלים קטו:ב-ג), פי' זה הדבר בעצמו יאמרו הגוים שאין בנו כח לבטל, אך כאשר חפץ עשה כי אין מוחה בילד. לכן הראנו נא בישועתך, להראות העמים כי יש כח בידינו לבטל הגזירה. וזה פי' "כי ידין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם" (שם קלה:ח), פי' אם השי"ת רוצה ח"ו להביא דינים על בני ישראל, הנה ע"י עבדיו הצדיקים הוא מתנחם על הרעה ומבטל הגזירה, כמו שנאמר (שמות לב:יד) "וינחם ד' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו".

ובזה פירשתי בפסוק (דברים לג:א) "וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו", פי' בזה בעצמו ברך אותם לפני מותו לבל יחסר מהם תמיד בכל דור שיהיה בהם צדיק מושל ביראת אלקים, איש האלקים לבטל מהם כל הדינים להפוך לרחמים.

הצדיק הוא ג"כ בבחי' שבת לעורר מדת הרחמים

ונחזור לענייננו, כי זה הסיוע בברכת הקידוש 'ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו', כי הצדיק הוא ג"כ בבחינת שבת לעורר מדת הרחמים, כי מחמת האהבת הצדיקים נתן בהם כח לבטל גזירתו. וזהו באמת רצונו יתברך שמו תיכף בשעת בריאת העולם כאשר ביארנו. וזה פי' 'באהבה וברצון הנחלתנו' הצדיקים שבכל דור ודור.

וזה פי' הגמרא (שבת קיט:) כל האומר 'ויכולו'

וזה מה שכתב^ב 'ויקהל משה' רבינו, וברש"י והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים בידים, אלא הן נאספים על פי דיבורו. והכוונה כי היות שמשה רבינו צוה על השבת, הראה כח של משה רבינו, שכרו הרבה מאד ר"ת משה, 'על פי', דהיינו מפיו לבד פעלו נעשה הכל.

השי"ת ירחם שנזכה לשפיע טוב ורחמים וחסדים בבני חיי אריכי ומזוני רויחי וסייעתא ושידוכים נאה ומתקבל ברוב רחמיו חסדים, ונזכה לשמירה עליונה לכל בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם, ובקרב ניוושע בתשועת עולמים בבנין ביהמ"ק בביאת משיח צדקנו כב"א.

^ב גם הענין של לימוד התורה בשבת קודש כפי דאי' במדרש ובכח התורה נברא העולם וכידוע מרביה"ק הנועם אלימלך שעל ידי חידושי תורה נתהווה עולמות חדשים וזה כח של שב"ק.

מראי מקומות

בשז"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' סנהדרין	חלק - סימן
צד.	ויחד יתרו וכו' שהעביר חרב חדה על בשרו..... יב-רפב
	גיורא עד עשרה דרי לא תבזה ארמאי קמיה..... י-רלט, יז-יב, יט-רחצ
	להיכא אגלי וכו' לאפריקי וכו' להרי סלוג..... יז-יב
	רש"י ד"ה חרב..... יב-רפב
	רש"י ד"ה תגלת..... ה-רטו
צד:	ולא מצאו וכו' שלא היו בקיין בהלכות טומאה וטהרה..... יט-קסג
	מארת ה' וכו' מ' סאה גזולות בקינוח סעודה וכו'..... ו-שיא, יז-קמ
	רש"י ד"ה לשלל..... ו-שיא
צה.	אליעזר עבד אברהם דכתיב ואבוא היום אל העין..... יב-תעג
צו.	ומה בשכר ארבע פסיעות ששלמתי לאותו רשע שרץ אחר כבודי..... יט-רכג
צו:	הוא דמיה דזכריה וכו' מדמו כסי ולא אידמו..... יז-כב
	רש"י ד"ה גר תושב..... ז-ק
צז.	דור שבן דוד וכו' כפני כלב..... י-קיח
	כי ידין וכו' בן דוד בא וכו' שיתייאשו מן הגאולה וכו' ועקרב..... יא-א
	ג' באין בהיסח הדעת אלו הן משיח..... יא-א
	שני אלפים תורה..... יט-שע
	רש"י ד"ה כפני כלב..... י-קיח
צז:	אלא הקב"ה מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן..... יח-פ
	אם ישראל עושין תשובה נגאלין..... יב-תעו, יג-קסו
צח.	אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב..... יז-קצ
	היום אם בקולו תשמעו..... יז-רנה
צח:	מאי ראיתי כל גבר וכו' גבורה שלו וכו' סוסיא באורייה..... יא-תקלא
	אמר רב אי מן חייא וכו' רבינו וכו' מן מתאי וכו' דניאל..... יז-רנה
	רש"י ד"ה רהיט..... יא-תקלא
	רש"י ד"ה אי..... יז-רנה
	תוס' ד"ה רבה..... יח-רנג
צט.	כל הנביאים וכו' לימות המשיח וכו' שעבוד מלכיות..... יז-קצו

כי דבר ה' בזה.....	יט-קצו
האומר אין תורה וכו' חוץ מפסוק וכו' מדקדוק וכו' ה' בזה.....	ה-קסה, שה
ותמנע היתה פלגש וכו' בעיא לאיגיורי וכו' להו לרחקה.....	ט-תה
אפיקורוס וכו' מבזה ת"ח וכו' מגלה פנים וכו' לא שמת.....	טז-ע, יז-קפד, רנה
אפיקורוס כגון וכו' האי מגלה פנים וכו' מהכא נמי וכו' בעבורם.....	יג-ל
מאי אהני וכו' לא שרו לן עורבא ולא אסרו לן יונה.....	ו-לח, יב-שפה, יט-קסז
רש"י ד"ה מנשה.....	יז-רנה
רש"י ד"ה מגלה פנים בתורה מעיז.....	יז-קפד
רש"י ד"ה אם.....	יג-ל
רש"י ד"ה מהכא.....	יג-ל
מדה טובה מרובה ממדת פורענות.....	טז-יד
אף הקורא בספרים החיצונים תנא בספרי צדוקים.....	טז-צו
בת לאביה וכו' מפחדה לא יישן וכו' שבניו נקבות.....	יא-קפ, קפא, יד-עו, יח-קלז
אר"י מילי מעלייתא וכו' אשה רעה וכו' ויתרפא מצרעתו.....	ט-שיא
רש"י ד"ה לא יישן.....	יח-קלז
רש"י ד"ה דרשינן.....	ט-שיא

ומי שילמוד במשנה הלכות
אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו

מהקדמת שו"ת משנ"ה מהר"ם תשס"ו

שיעורי הלכה

ב' טבת שנת תשפ"ה לפ"ק

הלכות שבת - או"ח סי' שכ"ג

איסור מקח וממכר בשבת

מבאר שמה שאמרו חכמים שמקח וממכר אסור בשבת רק מדרבנן, זהו צמי שמוכר באקראי, אבל הקובע מקח וממכר ופוחת חנותו בשבת, זהו מחלל שבת מדאורייתא.

וז"ל: אי נושא ונותן בחנותו בכלל מחלל שבת ויו"ט הוא, הרי הוא ככל מחללי שבת באיסורים הכתובים בקרא, כמו שכתב הרמב"ן פ' אמור בפסוק "שבתון זכרון תרועה" (ויקרא כג: כד) ע"ש.

וז"ל הרמב"ן, שנצטוונו מן התורה להיות לנו מנוחה ציו"ט אפילו מדברים שאינן מלאכה, לא שיטרח כל היום למדוד התבואות ולשקול הפירות והמתנות ולמלא החציות, ולפנות הכלים וגם האצנים מצית לצית וממקום למקום. ואם היתה עיר מוקפת חומה ודלתות נעולות כלילה יהיו עומסים על החמורים, ואף יין וענבים ותאנים וכל משא יציאו ציו"ט ויהי' השוק מלא לכל מקח וממכר, ויהי' החנות פתוח והחנוני מקיף והשולחנים על שולחנים והזהובים לפניהם, ויהי' הפועלים משכימים למלאכתן ומשכירים עצמם כחול לדברים אלו וכיוצא בהן. והותרו הימים הטובים האלו ואפי' השבת עצמה, שכל זה אין בהם משום

איסור מקח וממכר בשבת. רש"י (צ"ח לז.) כתב שני טעמים לאיסור מקח וממכר, או מן המקרא, דכתיב "ממלא חפץ ודבר דבר" (ישעי' נח: יג), אי נמי מקח וממכר אחי לידי כתיבה שטרי מכירה. ולהלכה העתיקו הפוסקים רק את הטעם השני של רש"י משום שמה יכתוב (מג"א סי' ש"ו ס"ק ט"ו, שו"ע הרב, משנה ברורה סי' ש"ו ס"ק ל"ג, וכן בשער הציון סק"א). והיינו שאינו אלא גזירה דרבנן שמה יבוא לידי איסור דאורייתא של כותב ששכיה מאוד כשלוקחים ומוכרים.

והנה ברש"י במקום אחר (צ"ח כז:) כתב דאיסור מקח וממכר נזכר בספר עזרא (נחמי' יג: טז) דשם נכתב "והאזורים וגו' מביאים דג וכל מכר ומוכרים בשבת וגו'". ואומרה להם מה הדבר הרע הזה אשר אתם עושים ומחללים את יום השבת. ומשמע שעל המקח וממכר הוא חילול שבת גמורה, ולא רק איסור מדרבנן.

חתם סופר: לפתוח חנות ולמכור בקביעות איסורו מדאורייתא

ובשו"ת חתם סופר (חו"מ סי' קנ"ה)

מלאכה. לכך אמרה תורה 'שבתון', שיהי' יום שבתה ומנוחה, לא יום טורח ומלאכה. וכן מורה לשון הרמב"ם פרק כ"א מהלכות שבת.

והוא מקרא מפורש בנחמ' (יג:טו-כז) "צימים ההם ראיתי ציהודה וגו' והלורים ישבו זה מציאים דג וכל מוכר ומוכרים לבני יהודה וירושלים. ואריבה את חורי יהודה ואומרה להם מה הדבר הרע הזה אשר אתם עושים ומחללים את יום השבת. הלא כה עשו אבותיכם ויבא אלקיני עלינו את כל הרעה הזאת וגו' ואתם מוסיפים חרון על ישראל לחלל את השבת. ויהי כאשר כללו שערי ירושלים לפני השבת ואומרה ויסגרו הדלתות וגו'.

וילינו הרוכלים ומוכרי כל ממכר מחוץ לירושלים פעם ושתיים. ואעידה בהם ואומרה אליהם מדוע אתם לנים נגד החומה אם תשנו יד אשלח בכם מן העת ההוא לא באו בשבת. ואומרה ללויים אשר יהיו מטהרים ובאים שומרים השערים לקדש את יום השבת גם זאת זכרה לי אלקי וחוסה עלי כרוב חסדך. ע"כ דברי נחמ'.

הרי קמן דיושב בנות ומוכר ולוקח הוא מחלל שבת במה שכתב בפירושו.

המוכר באקראי איסורו מדרבנן
גזירה שמא יכתוב

האמנם נמא' בדברי חכמי התלמוד מקח וממכר בשבת אסור מדרבנן, והיינו באקראי ליקח דבר מחזירו דבר מאכל או שום דבר בארעי. ואקראי זה אינו בכלל דברי נחמיה הנ"ל, ואסרוהו התלמודים.

גזירת חכמים הוא גם על כל מה
שדומה למקח וממכר

וגזירת חכמים היתה לא רק על מקח וממכר ממש בעצמו, אלא גם על כל מה שדומה למקח וממכר, כגון נתינת מתנה בשבת, או להטיל גורלות בשבת, ועוד.

אופן המותר לקנות בשבת

שו"ע ס"א "מותר לומר לחזירו מלא לי כלי זה, אפילו הוא מיוחד למדה. והני מילי כשנוטל הלוקח מדה של מוכר ומוליכו לביתו, ואין צריך לומר אם מביא הלוקח מתוך ביתו ואומר לו 'מלא לי כלי זה', אצל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוף לתוך כליו של לוקח אסור [מפני שכן הוא דרך מקח וממכר]. הג"ה: ויש מקילין לומר דכל שאינו מכון למדה לגמרי, שממעט או מוסיף מעט, שרי (הגהות אשר"י ומרדכי פרק אין לדין). וכן המנהג פשוט למדד בכלי המיוחד למדה ולשפוף לכליו של לוקח [והטעם מפני שממעט או שמוסיף על המדה (מ"ב סק"ה)] וכו'."

וטעם הדבר מפני שכאשר ממעט או מוסיף על המדה, אינו נראה כמודד אלא כשופך לכלי. [ועי' במשנה ברורה הלכות יו"ט (סי' ת"ק סק"ח) שאסר לשקול באופן שאינו מדויק, כיון שגם כאשר שוקל

סכום מדה וסכום דמים לכו"ע אסור

ובמדה ג"כ סכום מדה, וסכום דמים, דהיינו שיאמר כמה דמים אני חייב מכזר, כך וכך, תן לי עוד כך וכך ואתחייב לך ביחד ס"ה כך וכך. וכן כה"ג במדה, כמה מדות אני חייב לך מכזר, כך וכך, תן לי עוד מדה פלונית ואתחייב לך בס"ה כך וכך. זהו אסור לכו"ע דדמי למקח וממכר.

מדה ודמים מחלוקת המחבר והרמ"א

אך במדה או דמים גופא, דהיינו שיאמר תן לי אגוזים בפשוט [שם מטבע] א' או ב' פשוטים, דעת המחבר דאסור דהא מוכח בגמרא (ביצה כט:) דאסור לפסוק דמים, וכן אסור להזכיר שם מדה. ורמ"א הביא בהג"ה דעת הגהת אשר"י דס"ל דמותר דמים כהאי גוונא, דאמרינן דלסימנא בעלמא הזכיר בפשוט להודיעו כמה אגוזים הוא צריך, ואינו אלא כאומר לו מנין אגוזים. וגמרא שלא הוזכר כאן לשון מכירה דמים אלא נתינה בעלמא כמה יתן.

ומה שהוזכר בגמרא דאסור לפסוק דמים, היינו בדבר שאין מקחו ידוע, שאין לדבר ההוא קצבה ופסיקת דמים, שאז לא נוכל לומר שמה שהזכיר לו דמים הוא רק להודיע לו כמה צריך, ולא לפסוק לו דמים בעד המקח, שהרי אינו יודע כמה יתן לו בעד שיעור זה הדמים.

ובכתב הרמ"א דדרכי משה (אות ז') דלדעת הגהת אשר"י הזה נוכל לומר אף במדה כי האי גוונא דלא אסור להזכיר לו

באופן שאינו מדויק לעולם הוא נראה כשוקל]. ואין צוה משום גזל, שהרי יקבל אחר השבת מחיר מלא ובעצם נתן לו פחות, כיון שידוע לבעליו שהכל רגילים בכך בשבת ויו"ט (מג"א סק"ז).

והנה זהו ההיתר למוכר שלא יעצור על שמודד בשבת ויו"ט, וההיתר ללוקח כמה שאומר 'מלא לי כלי זה'. והט"ז (סק"א) מביא בשם המהרש"ל (פרק אין לדין סי' כ"ה) שמעורר על מה שעכשיו צעור נהגו להקל במדות, שאומרים להדיא תן לי מדה אחת של יין או חצי מדה, ואין מי ששם לב להוכיח, עכ"ל. כלומר ששניהם עושין איסור – המוכר שמודד בצמצום גמור, והלוקח בהזכירו שם מדה.

כללי דין אופן אמירת הלוקח

בביאור הלכה יש הקדמה לסעיף ד' שהם דברים יסודיים צענין לקנות דברים בשבת, וז"ל: כדאי להצין היטב דברי המחבר והרמ"א אקדים בכלן הקדמה קצרה. והוא, כי יש שלשה דברים והם ששה, היינו – דמים ומדה ומנין, שהם סכום דמים וסכום מדה וסכום מנין.

מנין מותר סכום מנין אסור

והנה צמנין כבר נפסק הדין בפשיטות דמנין מותר כגון לומר תן לי אגוזים צמנין. אבל לעשות עמו חשבון הכולל צוה, כגון כמה אגוזים יש לך בידי מכזר, חמשים, תן לי עוד חמשים ויהיה צידה ק' – זהו סכום מנין, ואסור דדמי למקח וממכר.

שאמנם מקח וממכר כדרכו הוא שבות גמור, ולא התירו אפילו לזורך מזה (רמ"א סי' ש"ו ס"ג, עיי"ש מ"ב ס"ק י"ד), אולם כשנעשה שלא כדרכו [כמו שיבואר להלן] דאיננו שבות גמור, אז התירו אותו במקום זורך מזה או לזורך שבת. ולכן מי שחסר לו שבת איזה מאכל או משקה, מותר לקחת מחנווני בהקפה בשבת, וזאת בתנאי שלא יזכיר כלל לשון מכירה או קנין, אלא יאמר 'תן לי' וכדומה, וגם לא ידבר כלל מענין סכום התשלום. אבל רשאי לומר לו שלאחר השבת יעשה עמו חשבון (שו"ע סע' ב').

ומניין מותר, כגון כמה בקבוקי שתיה וכדו'. אבל אסור לסכס כנ"ל, שבות מוכיח שכוונתו לתשלום והוי כדרך מקח וממכר. ומדה ומשקל לסכס אסור. והזכרת משקל לבד, מעיקר הדין מותר כדעת הרמ"א, ומ"מ ראוי ונכון להחמיר בזה ולא להזכיר כלל מדה או משקל. משנ"ב (סק"כ) ע"פ הט"ז והשל"ה שהסכימו לדעת המחבר שמחמיר בזה.^א

שם מדה אלא בדבר שאין מדתו ידוע, דהיינו שאומר תן לי מדה אגוזים או דבר אחר שאין רגילים למדדו, דאז לא נוכל לומר שכוונתו רק לסימנא להודיע לו כמה הוא צריך, שאינו יודע כמה מחזיק המדה ואינו יודע אם יהיה צריך יותר או לאו. וע"כ מה שהזכיר לו המדה, היינו שימדדנו דוקא. אבל ביין ושכר וכיו"ב שרגילים למדדו, כוונתו רק להודיע כמה הוא צריך ולא שימדדנו דוקא וע"כ שרי. ועפ"י כתב כאן בהג"ה וכן בסכום מדה דוקא כפי האי גוונא אסור, אבל בלאו הכי שרי.

לקנות בשבת יין מגוי לקידוש

לקנות בשבת מגוי, צפרי מגדים (א"א סק"ב) דן לומר שאם יש לעכו"ם יין כשר מחותם וישראל רוצה לקנות ליין לקידוש בשבת בלילה, אם אי אפשר כי אם שיזכיר לו סכום מדה או דמים, שאין העכו"ם רוצה בעניין אחר, אפשר דשרי.

אופן המותר לקנות דבר הנצרך בשבת והעולה מתוך סעיפים הללו (א'–ד')

^א ובדידי הוה עובדא שפעם ביום שני של פסח ערכתי שמחת ברית לבני שיחי, ומחמת טרדת ערב החג שכחו להכין בבית המדרש כיבוד לציבור לאחר שמחת הברית, ולכן הלכתי ביו"ט לבעל מכולת ולקחתי ממנו באופן המותר מצרכים לכבד בהם את הציבור.

ניצוצי הדף

סנהדרין פ"ב ע"א

נתגבר עליהם. וי"ל כיון שתחילה באונס כו' בהאי תגבורת פטורה כיון דמכח אונס קא אתי, ע"כ הרי מפורש דרק כה"ג שבא מכח אונס אמרינן יצרה מתגבר עליה.

אלא דבשו"ת מהרי"ט (ח"א סוסי"כ"א) יצא לחדש דבאיש נמי אם לא התרו בו בתחילת בייאה, אע"פ שהתרו בו בסופה לא מחייב [מיתה] מהאי טעמא דיצר אלבשיה, ע"ש. ועיין נוב"ת (אהע"ז סי' ק"ג) שרצה לומר כן לגבי אשה ולא לגבי איש. וגם דעת המרכה"מ לחלק בין איש לאשה, וכן דעת הגרש"ק ועוד כמה מגדולי האחרונים. ובחי' הארכתי לחלק עיין לעיל (סי' קצ"ח), ועיין שו"ת מחנה חיים (ח"א סי' ס"ה וסי' צ"ז). ובאמת כי אצלה נמי לא אמרינן יצרה אלבשה, ואם הרגישה שהיא נטמאה בשעת תשמיש ולא אמרה לבעלה, הרי היא חייבת והבעל פטור, ואמאי חייבת ולא אמרינן יצרה אלבשה.

שוב מצאתי למרן החת"ס (יו"ד סי' קנ"ה) באשה שהרגישה באמצע תשמיש ולא אמרה לבעלה כלום עד אחר הפרישה, וקאמר הבעל ודאי אונס גמור הוא ופטור לגמרי. אך לגבי האשה הוא ספק אם היא נקראת ג"כ אנוסה, כיון דנכנסה בהיתר אמרינן יצרה אלבשה והו"ל תחילה באונס וסופו ברצון, דהו"ל אונס גמור כדקי"ל רבא (כתובות נא:). או אפשר שאני התם שנאנסה מגברא אחרינא דיצרה תקפה מאד, דאם לא עכשיו אימתי וקשה לה לפרוש. משא"כ נדה דמותרת לאחר זמן, אפשר לא שייך תקפה יצרה ליחשב כאונס מה שלא הודיעה

אילו נהפך זמרי והרגו לפינחס, אין נהרג עליו. והק' בחזו"א (חור"מ סי' י"ז) שק"ל שהרי זמרי יכול להציל עצמו ע"י שיפרוש מלבעול, דהא שוב אינו רשאי להרגו, וא"כ לא גרע מיכול להציל בא' מאיבריו דאין רשות להרוג הרודף. וכתב דלפי מש"כ המל"מ (הל' רוצח פ"א הט"ו) דנדרף עצמו שלא הציל בא' מאיבריו אינו נהרג משום דטרוד בנפשו ניהא כו' ע"כ.

וצ"ע, דעדיין לא יתורץ להחולקים (עי' רש"י ע"ד ל"ה ויכול). וגם דלכאורה קשה לומר דשייך סברתו בנידון זה, דהא בשלמא באופן שצריך לדקדק ולפעול הצלת עצמו ע"י איבריו של רודף בלא להרגו, זה יטרידו ויש לפטור את הנדרף מהשתדלות זה. אבל באם לא נצרך אלא פרישה מן הגוי, מנ"ל דגם הנדרף לא חייב בזה.

ונראה ליישב הקושיא בהקדם מ"ש כ"ק אאדמו"ר בשו"ת משנה הלכות (ח"ט סי' שצ"ה) הביא מה שהק' הגאון הנורא מוה"ר משולם איגרא ז"ל, למה אמרו באשה יש דין של יצרה אלבשה, ובגמ' (שבועות י"ח) בפירש באבר חי לא אמרינן יצרו אלבשיה. ובברכת רצ"ה בהגהות חתנו בעל מצפה ארי' הקשה כן. ובאמת כי לפום ריהטא אמרתי דלא אמרינן יצרה אלבשי' אלא במתכוין לעבירה, או כבר הוא באמצע העבירה כה"ג אמרינן יצרה אלבשיה. אבל בבעל שבא על אשתו לא שייך לומר יצרו אלבשי', שהרי הוא עוסק במצוה. ועיין כ"מ (פ"כ מהל' סנהדרין ה"ג ד"ה אבל האשה) דא"כ כל עוברי עבירה פטורים, דהא ודאי יצרים

אמנם האמת כי לפי סברא זו דאמרינן יצרא אלבישי ומיקרי אונס. לפעמים אי אפשר להרוג מי שבא על הערוה, כי אולי הוה לי' אונס אמנס. באיסור ערוה כבר חייב בהערה. דהערה כביאה גמורה (יבמות ח' ועומ"ק), וא"כ אז לא אמרינן דיצרי' אלבישי ועל זה חייב התורה.

שנתעצל משה במעשה זמרי

במדבר רבה (פנחס כ' כ"ה) לפי שנתעצל משה במעשה זמרי, לכן לא ידע איש את קבורתו. מכאן אתה למד שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה. וכן בילקוט שמעוני (בלק רמז תשע"ה ד"ה והנה איש) בשביל שנתעצל משה במעשה זמרי לא בא לארץ ישראל, ומחמת זה לא ידע איש את קבורתו. ועיין במגיד משנה (פ' פנחס), והאריכו בזה כל חכמי לב.

ובאמת יש להבין למה באמת משה רבינו לא לקח זאת לעצמו אלא כבדו לפינחס. ויש לומר בכוונת משה רבינו אילו נהפך זמרי והרג לפינחס לא הי' נהרג עליו, וכעין מ"ש החת"ס (ריש פ' לך תקפ"ו) הנה יש לחקור אצ"ה מסר נפשו והשליכו מנגד, שיכר צלמי נמרוד ועמד נגדו, ולמה לא עשה כן בארץ כנען שהי' מלאה גילולים, ואין לך עץ רענן שלא הי' תחתיו ע"ז, וכן הר גבוה וגבעה נישאה (כדאי' ע"ז מה:) ולא מצינו ששיכר אליהם, אדרבה השתחוה לבני חת ונכנע להם.

אבל האמת שם באור כשדים לא שמעו לקולו כלל ולא הועיל בכל כחותיו, ולא עשה נפש כמו שעשה בארץ, ולא הי' שם מכיר ה' כי אם הוא. ע"כ השליך נפשו מנגד להפרישם מע"ז כל מה שאפשר, ואם ימיתוהו מה לו בכך. אך באר"י קרא בשם ה' ונתגדל שמו, וקיבלו ממנו רבבות ועשה

לבעלה, ואדרבה נחשבת מזידה בזה, ע"ש וביו"ד (ס' קפ"ה) ובפת"ש שם. אלא שלפענ"ד נראה להוסיף דלא אמרינן יצרו אלבישי, כה"ג שמפחידין אותו להרגו אם לא יבעול את הערוה והוא לא נכנס לאיסור, כה"ג ליכא למימר יצרו אלבישי.

איברא דבגמ' (מו"ק יז., חגיגה טז.) אמרו, אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, ילך למקום שאין מכירין אותו, וילבש שחורים ויתעטף שחורים ויעשה מה שלבו חפץ, ואל יחלל ש"ש בפרהסיא. והגם שר"ח פ"י ח"ו שר' עילאי הזקן התיר לעבור עבירה, אבל התוס' קידושין השיגו עליו, ע"ש.

ועיין ספר חסידים (ס' קע"ו) מעשה באחד ששאל מי שיצרו מתגבר עליו. ועיין בית שמואל (אהע"ז ס' כ"ג), נמצא דענין יצר אלבישי איכא גם באנשים, אלא שלענין עונשין יש חילוק באיזה מקום. ולענין יהרג ואל יעבור נמי, והם עמדו על דעת האדם שבמקום שמאנסין אותו לבוא על ערוה, יש כח ביד האדם שלא לבוא עליה ולא להתקשות, דאין קישוי אלא לדעת. אבל היכא דאיכא גבי' ענין שיצרו מתגבר, הכ"נ דאין הורגין אותו. ובאמת כי גם כה"ג נמי אם עבר אין הורגין אותו, ואולי דהוה קצת כעין אונס כמו לגבי אשה דאמרינן יצריה אלבישי, אלא דמ"מ צריך תשובה שבא לידי כך. ועיין לעיל (ס' רנ"א) מה שהארכתי קצת והבן כי קצרתי, ובחי' למס' נדה הארכתי עוד בענינים אלו.

ולפ"ז מיושב לנכון דאי אמרינן דיצרי' אלבישיה וממילא הכ"נ מיקרי שאינו יכול הנדרף. וא"כ לפ"ז יש לומר באמת סברא נהדרת דבאמת נמצא כאן דבר נפלא שלא מצינו כמעט בכל התורה אשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש מחמת שעושה עבירה בלי גביית עדות ובלי בית דין.

ע"י שנתגדל שמו ונאספו אליו הרבה גרים, עי"ז עבד ה' במנוחה והשקט ולא היה צריך להתקוטט עם הרשעים, אלא השומע ישמע והחדל יחדל. נמצא היה זה להנאתו וטובתו, דלא ה' כבוד לאברהם אבינו באור כשדים אלא בארץ ישראל, עי"ש אין כבוד לאברהם שה' צריך למסור נפש וזמן כזה ומשו"ה לא הביאו.

דף פ"ב ע"ב

צריך לומר 'לכן אמור לו הגני נותן וגו'', שהרי זאת היתה בשורה בשבילו. אולם לאור דברי המדרש הנ"ל יתבאר היטב, שזאת היתה בשורה לכלל ישראל, שאיפה שיבוא אליהו הנביא בכל ברית, יתכפר עון כל המשתתפים.

בגמ' לעיל דף מ"ד שעושה מעשה זמרי. בביאור סה"צ לרס"ג (כ"ה רע"א) הביא לפרש עפ"א לע' עכו מושך בערלתו היה, וזהו מעשה זמרי שבא על ארמית דמשכה ערלתו (עי' עירובין יט.), ובס' פנים יפות (במדבר כה:ז) "ויקח רמח בידו". עיין במ"ש הר"מ אלשיך, 'רמח' מספרו 'אברהם'. ויש להבין כי נאמר באברהם (בראשית יז:ז) "והקימותי את בריתי ביני ובינך ובינך זרעך אחריו לדורותם לברית עולם להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו". ואמרינן (יבמות ק:) דלא תנסיב כותית וכו', נראה ענינו כיון שהזהיר לו על המילה, ואמרו חז"ל (עירובין יט.) אברהם יושב על פתחי גיהנם וכו' בר לבועל ארמית דמושך ערלתו. ולכך כיון שהזהיר לו על הברית הזהיר לו שלא ימשוך ערלתו ע"י כותית, לכך כיון שראה פנחס מעשה זמרי נקם נקמות הברית. ועיין במגיד משנה פ' פינחס, ומבאר שם דזה היה מדה כנגד מדה השכר של פינחס וק"ל.

נפשות הרבה (כרמב"ן ב' וחי'), ע"כ אין לו רשות למסור נפשו להתגרות עם אותן שלא שמעו לו, ולא נתגייירו כ"א ימיתוהו, מה יעשו כל אותן תלמידים הסמוכים על הוראתו ותורתו. ואין לומר יסמוך על הנס – אין זה מדת חכמים, כי אולי לא יעשה לו נס, רק מוסר עצמו למיתה עכ"פ, וזה אין לו רשות אם מפסיד לתלמידים. ונמצא באר"י

בגמ': "לכן אמור הגני נותן לו את ברית שלום" (במדבר כה:יב), וראויה כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם.

בבני יששכר (תשרי מאמר ד' אות ז') מביא מדרש, שכשאמר אליהו "קנא קנאתי וגו'" כי עזבו ברייתך וגו'" (מ"א יט:י), נצטוה ע"י הקב"ה שיהי' אצל כל ברית מילה. ואמר אליהו, רבש"ע, כיון שמדתי שאני מקנא, ואיני יכול לסבול חטא ועון, פן יהי' אבי הבן המכניס לברית בעל עבירה, ולא אוכל לסבול. והשיב לו הקב"ה, הנה אכפר לו עונותיו. אמר עוד אליהו, פן יהי' בעלי הברית והמוהל בעלי עבירות, השיב לו הקב"ה אכפר גם להם. אמר אליהו עוד, פן יהיו העומדים שם בעלי עבירות ולא אוכל לסבול. השיב לו הקב"ה בגללך אכפר לכל אלו העומדים בברית.

וכתב בבני יששכר שזהו מה שרמזו לנו חז"ל כאן שתהא כפרה זו מכפרת והולכת עד סוף כל הדורות, שעד סוף הימים, אימתי שאליהו הנביא בא לאיזה ברית מילה, יש כפרה להאב וכל אלו הנמצאים, כדי שיוכל אליהו לסבול אותם.

עפ"ז מדויק לשון הכתוב "לכן אמור – הגני נותן לו את בריתי שלום". ולכאורה הי'

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש זי"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

סנהדרין צ"ט ע"ב

עמ' רי"ח, מרשימת הרה"ג ר' שמואל קליין שליט"א) ביאר דהנה קיום התורה לא יתכן בלי כבוד התורה, כי הא בהא תליא. וזה הי' חטאו של קרח שרצה להחליש כבוד התורה באמרו "כל העדה כולם קדושים וגו' ומדוע תתנשאו על קהל ה'" (במדבר טז:ג). ואפי' אחר מפלת קרח שהודו השבטים בע"כ לגדולת משה ואהרן, אמנם דוקא משה ואהרן החשיבו, משא"כ פינחס שהי' צעיר לא החשיבו כלל.

וזה היתה טעותם, כי באמת כל הלומד תורה לשמה זוכה ונתעלה וחייבים בכבודו. והשבטים טענו אילו הי' זמרי חייב מיתה, היו משה ואהרן דנין והורגין אותו. ופינחס מסתמא קפץ שלא כדין, ועל כן ביזו אותו ורצו להרגו. אבל האמת היא דמן השמים הניחו מקום לפינחס להתגדר בו להראות שגם עליו מוטל אחריות לקנא קנאת ה' כמו שמוטל על משה ואהרן. וזהו בא הכתוב ויחסו אחר אהרן לרמז שהלך אחר עקבות אבותיו, וכדין עשה.

וזשה"כ "לכן הנני נותן לו את בריתי שלום", דהנה כמו בדורנו מצוי מאד שתלמיד חכם צעיר לימים יש עליו הרבה עוררים ומתנגדים. וע"כ הוצרך פינחס לברית שלום שלא יתנגדו לו.

ובעוה"ר בדורנו מצוי מאד רפיון כבוד

אפיקורוס כגון מאן? - אמר רב יוסף: כגון הני דאמרי מאי אהנו לן רבנן? לדידהו קרו, לדידהו תנו. [פירש"י, והם אינן יודעין שעולם מתקיים עליהם]. אמר ליה אביי: האי מגלה פנים בתורה נמי הוא, דכתיב "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמותי" (ירמ' לג:כה). [פירש"י: שמהני לעולם ומקיימין אותן, והוא אומר דלא מהני מידי]. וברש"י (ר"ה יז). איתא, אפיקורוס - מבזה תלמידי חכמים.

הנה בתוה"ק כתיב, "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם וגו'" (במדבר כה:יא). ופירש"י (ע"פ סנהדרין פב:), לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן, ע"כ.

וצ"ע, דהא השבטים ידעו שאבי אביו הוא אהרן הכהן, אלא שביזוהו בשביל אבי אמו, ועל זה לא השיב כלום. ועוד מקשים על מה שאמרו עליו שהרג נשיא שבט מישראל, וכי מה בזיון יש בזה שהרג את זמרי שבא על ארמית בפרהסיא, וביותר יש להפליא ע"פ המבואר בדברי חז"ל שרצו להרוג את פינחס, וצ"ב בטעם הדבר.

ורבינו (קונטרס משנה הלכות עה"ת תשל"ז

פינחס הרי מבזין גם את אהרן.

וידוע כי בעל המאור עשה פירושו על הרי"ף בהיותו בן י"ט שנה, והראב"ד שהי' זקן עשה השגות על בעל המאור כמו על הרמב"ם, כי אין נפ"מ בשנים, וכולם בכלל "את ה' אלקיך תירא" (דברים י: כ) - לרבות תלמידי חכמים (פסחים כב:). ויש לרמז דעל כן נקראו 'תלמידי' חכמים, שאפי' בתלמידים צעירים יש דין כבוד ת"ח.

ומאד צריכין ליזהר שלא ללמד קטגוריא על לומדי תורה וגם על עם התורה, כדאיתא בסוף פ' החולץ (יבמות מט:): שישעי' הנביא נענש מאד על שאמר "ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב" (ישעי' ו:ה), עיי"ש. וגם זה שכיח מאד בעוה"ר שמחזיקין לשאר בני אדם כרשעים, ולא ידעו ולא יבינו כי הם המדברים הם הרשעים, ועתידין ליתן את הדין, ק"ו מישעי' הנביא.

התורה ללומדי תורה, ומלפנים בישראל היו גם חברים מחשיבים חבריהם בני תורה, וכ"ש לרבים ולסתם ת"ח, ומוכל זה כמעט לא נשאר מאומה, ובמקומה מצינו בזיון התורה ולומדיה והלבנת פנים בליצנות.

והנה אמרו ז"ל (יבמות סב:) על תלמידי ר"ע שמותו על שלא נהגו כבוד זה בזה - לא שביזו ח"ו אחד את חבריו, אלא שהיו מחוייבין לכבד את חבריהם, ומחמת שעברו בזה נתחייבו מיתה, דזהו חילול כבוד התורה.

והנה השבטים ביזו את פינחס וע"ז ממילא נתבזה כבוד התורה, כי אין שייך לבזות תלמיד חכם אחד ולכבד אחרים, כי תורה אחת לכולם לזקנים ולצעירים וחייבים בכבוד כולם, והמבזה אחד מהם יהי' מה שיהי' הרי הוא מבזה תורת ה'. וזה 'בא הכתוב ויחסו אחר אהרן', שאם יבזו את

הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי יצחק יעקב רבינוביטש מביאלא זי"ע

כ"ג אדר ב' תרס"ה

בעל דברי בינה

רבינו יצחק יעקב נולד ביום שב"ק י"ד טבת תר"ז, לאביו הרה"ק רבי נתן דוד משידלובצא זי"ע, בן הרה"ק רבי ירחמיאל מפרשיסחא זי"ע, בן הרה"ק יעקב יצחק - היהודי הק' מפרשיסחא זי"ע, ולאמו מרת דבורה פערל ע"ה, בת הרה"ח רבי שמואל ווישליצק ז"ל.

ימי נעוריו

בנו של רבינו הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל מלובלין זי"ע, כתב בהקדמת ספרו של אביו ישרי לב: "וכמה פעמים אמר לנו אאמו"ר זצלה"ה זי"ע, אשר הוא תולה הדבר הזה בעבור שנולד בשבת קודש י"ד טבת, באותו היום ששלח השבת אגרת לרבי אברהם אבן עזרא ז"ל. ומדבריו למדתי אשר שורש נשמתו הקדושה מקדושת השבת מחצבתה, והיה צדיק בבחינת שבת דכולא שתא".

וכה כתב בנו רבינו הרה"ק ר' מאיר שלמה יהודה ממעזריטש זי"ע (הקדמה לדברי בינה חלק דברים): "מוריני ורבנו אבי הרה"ק זצ"ל זי"ע, אשר בדבריו הק' היה מאיר כברקים מדי שבת בשבתו וכו', וכן תעוררו לבבכם ותראו אשר בדבריו הקדושים המסולאים בפז מתנוצצים בכל מאמר רמז קדושת השבת וכו'. כמו שאמר לי בפה קדשו, אשר הוא מקיים זכירת שבת קודש בכל ששת הימים, וביותר בעת שהוא עושה איזה דבר קטן או גדול בימי חול, אשר על פי דין אסור לעשות מלאכה זו בשבת, הוא חושב במחשבתו, אשר עשייה זאת אסור על פי תורתנו הקדושה לעשות ביום השבת, ונמצא בדרך זה כל מלאכתו ומעשיו לשם שמים, והוא מדריגת שבת דכולא שעתא, ובכל דרכי דעהו".

עוד כתב שם: "הננו להביא מעשה רב אשר שמעתי ממגידי אמת, שלאאמ"ר [הרה"ק רבי נתן דוד משידלובצא] אבי אדמו"ר, נולד לו שני בנים קודם שנולד לו אאמו"ר בעל דברי בינה זצלה"ה, ואז עדיין לא היה לאא"ר זצלה"ה שום בן שיהיה נקרא על שם זקני היהודי הקדוש ז"ל. וראה אא"ר את הילדים קודם הברית, ואמר שעדיין לא בא העת לקרוא אותם בשם היהודי ז"ל, והמתין עם השם עד שנולד אאמו"ר זצלה"ה. ומזה נראה שאא"ר המשיך קדושה ותורה לאאמו"ר זצלה"ה, להוסיף עליו גם קדושת אבות, שישלים חלק תורתם, ובפרט חלק התורה היהודי ז"ל ששמו כשמו". אך בענותנותו הרבה, ראה עצמו כמו שאינו מתאים לשאת את שמו הקדוש של זקנו היהודי הקדוש, על כן שינה שמו מ'יעקב יצחק' ל'יצחק יעקב'.

טוב לב היה רבנו מנעוריו, בשנות ילדותו בימים שהוא ואחיו גדלו על ברכי אביהם בשידלובצא, נהגו החסידים שנפרדו מרבה הרה"ק משידלובצא, להשאיר לילדים פרוטות אחדות כמעות פרידה. הילדים היו שומרים על הפרוטות הללו ומכניסים אותם לקופה. כשנתמלאה הקופה,

החליטו לפתוח אותה. אולם כאן נשמעו דעות שונות בין שלושת הילדים מה לעשות עם הכסף. גדול הילדים - שרגא יאיר, הוא הרה"ק מביאלובז'ג זי"ע, הציע לערוך בכסף זה סעודת מצוה. אחיו פנחס - הוא הרה"ק מקינצק זי"ע, הציע לקנות נרות ולהדליקם בביהמ"ד, כדי לקיים כבודו את ה' באורים. אולם הפתיע אותם צעיר האחים יענקל'ה - הוא רבינו, כאשר הציע לרכוש בכסף זה קפטן חדש לר' משה שנמנה בין היושבים בחצר אביהם, באמרו: "ראו נא, ר' משה זה יושב כל היום על התורה ועל העבודה, ואין לו קפטן חדשה הראויה לכבוד שבת. אני מציע איפוא להקדיש את הכסף שאספנו בקופה זו למטרה זו". הדברים נראו בעיני שני אחיו הגדולים, ובצנעא נתנו את הסכום לר' משה, הלה שמח מאוד, ועוד באותה שבת נראה בחצר כשהוא לבוש בקפטן חדש.

בהתחילו לקרוא חומש ויקרא, השתוממו החסידים מפירושי הנפלאים בפסוקים, אמר אביו הרה"ק משידלובצא: "אל תתפלאו על כך, שכן הילד ככר זכה לגילוי אליהו". מששמע אחד החסידים כך, החל לשוחח עם הילד בכוונה, להוציא הימנו דברים שלא ניתנו להיגלות. הילד ענה לכל שאלותיו, אולם כשהגיעו לפרשה זו וסביבה, הודיע הילד בצורה נחרצת: "אבי לימד אותי לא לגלות מה שאין צריך".

פעם בימי ילדותו כאשר יהודי כפרי בא להרה"ק משידלובצא, והביא לו מתנה, עגלה מלאה מפרי אדמתו ומשקו ביצים גבינה וכו', ואף שה שלם הביא אתו דורון, כדי שהרבי יברך עליהם, ויברך גם אותו בגללם. כאשר העגלה ועליה כל הכבודה נעצרה ברחוב לפני החצר, בא הילד יעקב שהשתובב בחוץ, עלה על העגלה והפיל אותה, וכל הדברים שעליה נהפכו על פיהם. אותו כפרי בא בטענה לפני הרה"ק משידלובצא: "להפוך את העגלה יכולים גם הילדים שלי שנתגדלו בכפר יחד עם השקצים, ומה יתורנו של יעקב שלכם על הילדים שלי?" הרה"ק משידלובצא שלח לקרוא את רבינו ושאל אותו: "מה ראה על ככה?" ובו במקום ענה לו הילד: "הרי השה היא טריפה". הרה"ק משידלובצא לקח לתשומת לבו את דברי הילד, ולאחר שהשה נשחטה כדת וכדין, הורה לבדוק אותה יפה מבפנים, ונמצאה אכן שהיא טריפה. עיניו המרחיקות לכת של רבינו נתגלו איפוא בעודו ילד. כאשר אותו כפרי בא להפרד מאת הרה"ק משידלובצא, נשאל על ידו: "וכי גם ילדיך יודעים לגלות נסתרות כמו יענקל'ה שלי".

כשהיה בן שבע כבר העיד עליו אביו הרה"ק משידלובצא שהוא יכול לקרוא קויטל. פעם כשנסע אביו בעודו ילד אל הרה"ק מצאנז זי"ע, קם אותו צדיק לכבודו של הינוקא קדישא, ואלו שהיו שם בשעת מעשה מספרים, כי אמר עליו גדולות אין מספר, הושיב אותו על כסאו וכיבדו מאוד. גם הרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר זי"ע שענינו פקוחות היו, וראה מסוף העולם ועד סופו, הכתיר באיצטלא דרבנן את הילד, וקרא אותו בשם 'רבי'. פעם נסע הרה"ק משידלובצא עם בניו בצעירותם אל הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע. בעת שהותם בביהמ"ד נכנס אל הרה"ק מדזיקוב אדם עם קוויטעל להזכיר עצמו לישועה. אמר לו הרה"ק מדזיקוב, הואל נא להכנס אל ביהמ"ד, שם נמצאים בניו של הרה"ק משידלובצא, ועל ידם תוכל להיוושע.

כשם שזקנו הרה"ק מלענטשנא זי"ע הגיע בעבודתו הקדושה למדרגה שענינו לא ראו את הדבר שהוא אינו לרצונו של השי"ת, כך שקד על כך גם רבינו, אם כי השתדל בכל כחו להסתיר את מדרגותיו. פעם אחת כשהגיע רבינו לווארשא, בא אליו מחותנו הרה"ק מסקרנביץ זי"ע לבקר

באכסניא שלו. שני הצדיקים נפרדו זה מזה באהבה וחבה, ורבינו נסע ללותו בעגלה שהביאו להסיעם. כאשר הרה"ק מסקרנוביץ הורה לסגור את הגג כדי שלא יכשלו ח"ו בראיה אסורה, טען בפניו רבינו: "וכי גנבים אנחנו יכולים לנסוע בלי סגירת הגג", וכך ידע לקדש את עיניו, אם כי מבחוץ לא הרגישו בשום דבר מיוחד, בגלל מאמציו להסתיר את מדרגותיו. (תפארת אבות)

פרק האיש מקדש

בילדותו בא רבינו בקשר שידוכין עם מרת רחל לביאה ע"ה, בתו היחידה של הרה"ק רבי יהושע מאוסטרובא זי"ע בעמח"ס תולדות אדם, בן הרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשנא זי"ע. לאחר חתונתו עבר רבינו משידלובצא לבית חותנו באוסטרובא, וכל הבית נתמלא אורה. את השידוך הזה צפו ברוח קדשם כחמישים שנה קודם לכן זקנו היהודי הק' וחותנו זקנו הרה"ק מלענטשנא, ומסופר, פעם אחת בא הרה"ק מלענטשנא אל רבו היהודי הקדוש בלא מנעלים, מפני שנקרעו בדרך הליכתו. פתח היהודי הקדוש את הארגז, והיו שם זוג מנעלים שעשה בשביל בנו הרה"ק רבי ירחמיאל, ולקח את המנעלים האלו, ונתנם להרה"ק מלענטשנא, ואמר לו: "נא דיר דיין מחותן, האט דיר שוין אן גיגרייט". [הא לך מחותנך הכין זאת עבורך מכבר].

רבינו היה מתלווה לחותנו הרה"ק מאוסטרובא בביקוריו אצל צדיקי הדור, וכאשר ביקרו יחד אצל הרה"ק רבי יצחק מנסכיז זי"ע, הגישו להם כיבוד. רבינו שהיה עדיין צעיר נתכבד לשבת בכבודו של עולם, יחד עם שני צדיקים אלה. כשהגיעו לברכת שהכל נהיה בדברו, קם הרה"ק מנסכיז על רגליו, והסמיך את ידיו על ראשו של רבינו, באמרו: "חז"ל אמרו השוטה מים לצמאז אומר שהכל נהיה כדברו", לאחר כמה דיוקים בלשון חז"ל הוסיף: "אולם אנו מפרשים כך, השוטה מים, אין מים אלא תורה, הלומד תורה לשמה אומר הקב"ה שהכל נהיה בדברו, שעל דיבורו של זה שלמד לשמה, יהיה נעשה כל דבר". ובעת שאמר תורה זו, היו ידיו הקדושות מונחות אז על ראש רבינו, וכך הוסמך רבינו ע"י אותו צדיק להיות לאור עולם.

ואף בשעה ששמו נודע בשערים כאחד מגדולי האדמו"רים, היה נוהג לבקר אצל צדיקי הדור, ולבטל את עצמו לפניהם. הוא היה מסביר שכל דבר שבעולם זקוק להתחדשות, ואף מנהיגי הדור בכלל, בנסיעתו הוא מבטל את עצמו לפניהם, ובשובו הרי הוא כקטן שנולד מחדש, וכוחות נעורים נוסכו בו להדריך את הקשורים אליו בדרכי ה'. ההתבטלות היתה בידו מורשת מאביו הרה"ק משידלובצא, וגם את בניו חניך רבינו מימי ילדותם לאמונת צדיקים, וכאשר נסע לבעלזא להרה"ק ר' יהושע זי"ע, היה נוטל את בניו הקטנים הרה"ק ר' נתן דוד והרה"ק מפרצובא והרה"ק רבי מאיר שלמה יהודה, לפני נסיעתו היה מכין בשקיות הרבה מטבעות קטנות לפדיון נפש, וכאשר נכנס אל הקדוש פנימה, היו שני ילדיו הקטנים נתן דוד ומאיר שלמה מגישים את המנחה הטהורה השקיות עם המטבעות לידי הרה"ק מבעלזא זי"ע, והוא האציל עליהם ברכה, והשפיע עליהם מהוד קדושתו, וברבות הימים היו למנהיגי עדות בישראל.

על כס ההנהגה

עם פטירת חותנו הרה"ק מאוסטרובא, הטילו עליו החסידים את עול ההנהגה, אחר שחותנו טרם הסתלקותו הועידו להנהיג את העדה אחריו, וציוה מפורש לחסידיי שיקבלו עליהם את מרותו. בכל זאת מתחילה סירב לקבל עליו את ההנהגה, ואיזה זמן עמדה עדת החסידים בלא

רועה, עד שהרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין זי"ע, נכנס בעובי הקורה, והכריחו לקבל את ההנהגה. גם הרה"ק רבי דוד מקאצק זי"ע בנו של השרף מקאצק זי"ע, הביע את דעתו בפני חסידי אוסטרובא שיראו לאלץ את רבינו לקבל את ההנהגה.

בתחילה מילא רבינו את מקום חותנו באוסטרובא, ולאחר תקופה קצרה עבר לביאלא, דבר זה החליט לאחר שראה בחלומו כי חמש מאות איש מלווים את ארונו של תלמיד חכם גדול. כאשר שאל בחלומו לפשר דבר, נמסר לו כי הנפטר הוא הרה"ק רבי בעריש מביאלא זי"ע. הוא ראה איפוא מן השמים, כי הוא נועד להשתכן במקומו. כשעבר לביאלא רצה להשתכן בדירתו של הרה"ק ר' בעריש, אך לא עלתה בידו. רבים נהרו אליו, והחלו לנסוע אליו, שכן שמו הקדוש הגיע למרחקים, ומדת פרסומו היה גדול כ"כ, עד שהמוני אנשים נתאספו בברלין לקבל את פניו בתחנת הרכבת, שעה שעבר שם בדרכו לקרלסבד, אם כי הוא ביקש לא לפרסם ברבים את מועד בואו.

משהוטלה עליו עטרת ההנהגה, החל לנהוג את נשיאותו ברמה, ומסר את נפשו בפועל ממש להדרכת חסידיו בדרכי התורה והיראה. הוא היה מתעניין במצבם הרוחני והגשמי של אנשי שלומו, ואף שלא בפניו הורה להם להעלות את זכרו לפנייהם בכל עת ובכל שעה. באחד הימים התאונן אחד מהמקורבים לפני רבינו שיש זמנים שיש לו נפילות בעבודת השי"ת, ואם הוא בביאלא יכול הוא להתחזק אצל הרבי, אבל מה יעשה בביתו כשהרבי אינו לידו. השיב לו רבינו כי בזמנים של נפילות ח"ו, עליו להרהר ברבינו, ואז ייטב לו כאילו היה בבית רבינו בביאלא.

מסיפור לפנינו משתקף היטיב דאגתו לכל הבאים בצל קורתו, ומסופר: הרה"ח ר' מרדכי וינאגארע ז"ל מסוקולוב, שנמנה על באי ביתו של רבינו במשך שנים רבות, היה מספר הרבה נפלאות מנסיונו האישי. שנה אחת שהה חדשים אחדים כיושב בביאלא, והיה ישן בבית המדרש, מצבו לא היה משופר מבחינה כלכלית, בגלל חילוקי דעות בין חותנו ואביו. כך היו ימים רבים, שבהם רעב ממש ולא בא אוכל אל פיו. באחד הלילות כאשר ר' מרדכי היה ישן בבית המדרש, אחזתו בולמוס, הוא החל להתרוצץ בביהמ"ד מפניה לפניה, ונפשו היתה תלויה על בלימה. פתאום נכנס לביהמ"ד ר' גדליה המשמש של רבינו, ובידו צלחת דייסה, ובתוכה חמאה, והגיש את הצלחת לר' מרדכי. הלה ברך ואכל, עיניו אורו, והוא חזר להכרתו.

בבוקר שאל ר' מרדכי את ר' גדליה המשמש, מה ראה להכנס לביהמ"ד בשעה כה מאוחרת. ור' גדליה סיפר לו, כי לא היה זה כלל מקרה. הוא הוסיף לספר, כי זו הפעם הראשונה שרבינו העיר אותו בחצות הלילה, וציוה לו להכניס את צלחת הדייסה לביהמ"ד. הרבי בעצמו אף טרח והטיל לתוכה כף של חמאה, שכן הרגיש שאם המשמש לא יכנס לביהמ"ד באותו רגע להחיות את נפשו של ר' מרדכי הוא עלול להגיע עד כדי סכנת נפשות. הבחין איפוא מרחוק במצבו של ר' מרדכי, ומשהרגיש כי הוא נמצא בסכנה העיר את משמשו כדי להחיות את נפשו.

דרכו של רבינו היה להרבות בהכנות לתפילה, והיה מתפלל בשעה מאוחרת. פעם הוזמן לשמש כסנדק בברית מילה, והגיע כדרכו בשעה מאוחרת. נענה לעומתו גאון אחד, ואמר: "הלא שנינו זריזין מקדימין למצוות" (פסחים ד.)? השיב לו רבינו: "וכי שנינו זריזין מקדימין 'את המצוות', הלא לא נאמר אלא 'מקדימין למצוות', והיינו שמקדימין עצמן לקראת המצוה. וכיון שההכנה

למצוה אף היא חלק מן המצוה, נמצא שמעת ההכנה שלי למצות המילה להיות סנדק, נחשב כבר שאני עוסק במצוה, ואם כן הנני עוסק במצוה מהבוקר, ושפיר קיימתי ענין זריזין מקדימין למצוות". (להבת דוד פר' פקודי ד"ה ותכל)

פעם אמר רבינו (דברי בינה פר' בא ד"ה ויאמר): "צריך כל איש לידע שאפילו הד' יסודות שלו והחומר, הוא משונה מחומר אומות העולם, ואם ירצה להזהר, יראה שהוא קדוש, אף על פי שנראה שהוא לבוש בגוף כמו שאר האומות, אם יתבונן יראה שעצם גופו גם כן משונה מהם וכו', כך כל איש ישראל יש בו קדושת הגוף גם בהד' יסודות".

עוד אמר רבינו (דברי בינה פר' שמיני ד"ה ויהי) על מאמר חז"ל (מגילה י'): כל מקום שנאמר ויהי הוא לשון צער, ז"ל: "ואפשר לומר על פי רמז, כל מקום שנאמר 'ויהי', דהיינו בעת שהאדם מתבונן מה שהיה, היינו מה שעשה כבר בעבדות ה' יתברך, אזי הוא תמיד בבחינת 'וי' לשון צער, היינו שידע ויתבונן תמיד שלא עשה עדיין כלום, ויהרהר על מעשיו במרירות ותשובה. וכל מקום שנאמר 'והיה', היינו מה שהאדם רוצה לעשות מכאן ולהבא בעבדות ה' יתברך, צריך לעשותו בשמחה".

פועל ישועות

הרבה פעמים פעל רבינו ישועות ע"י פירוש פסוקי תנ"ך או מאמרי חז"ל בדרך צחות. מסופר: רבי שאול אליהו ז"ל, נכד הרה"ק רבי ברוך מטשיזיבה זי"ע מתלמידיו הגדולים של הרה"ק מקאצק זי"ע, בא לפני רבינו בביאלא בשליחות חותנו, רבי מאטיל ווינהויז ז"ל בעל בית מסחר סיטונאי לינוות ולבירה. ר' מאטיל חסיד נכבד ונגיד, היה מוציא את פרנסתו בדרך כבוד, אולם לפתע הפסיקו הקונים לבוא אליו, והוא לא הבין למה ומדוע. בצר לו שיגר ר' מאטיל את חתנו אל רבנו.

היה זה בשבת חנוכה, שבת מברכין ר"ח טבת. רבינו שמע את משאלת ר' מאטיל, וסיפר באזניו את המעשה מהרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע, שבא לפניו אדם עם כאב שיניים, והוא פירש אז את התפילה ביקום פורקן, ויתן ארכא לשניכוך, ויעלה ארוכה ומרפא לשיניכם. ואכן שיניו של אותו אדם חדלו מלכאוב. "אף אני", הוסיף רבינו מפרש את התפילה 'ולגאולה קרובה' - א גיטע אויסלייזונג, מלשון פדיון ומכירה מרובה". במוצש"ק נסע רבי שאול הביתה, ולמחרתו ביום הראשון כבר מכרו ביום אחד למעלה ממכסת המכירה הקודמת במשך שבוע שלם, ובו ביום היתה תנועה מרובה כזו של קונים כמו שלא היתה מעולם.

ר' זימל מכפר רישניבה, היה גבר בגוברין, הוא ובנו עסקו בעבודות גופניות בחפירת בורות להשקאה וכו' באחוזותיהם של הפריצים בכפרים השכנים. כאשר הגיע תור הבן להתיצב לצבא, לא העלה על דעתו אפשרות של שחרור מטעמי בריאות. אולם בכל זאת החליט לפני שהלך להתיצב, לנסוע לביאלא, ולהגיש קויטל לרבינו, ולשאול בעצתו. הצעתו של רבינו לבקש שחרור מבחינה רפואית נראתה בעיניו כרחוקה מן המציאות, אולם בגודל אמונתו ברבו, נסע הבן יחד עם אביו לעיר המחוז שעדליץ, מקום מושבה של ועדת הגיוס המחוזית.

בבואם למשרדי לשכת הגיוס, התיצבו לפני הועדה הרפואית. המועד שנקבע להתייצבותם היה

ביום השבת. ר' זימל נלווה אל בנו בכניסתו ללשכת הגיוס, אך באותה שעה נדמה לו לר' זימל, שגם רבינו נלווה אליהם. ר' זימל חיכה בחוץ, והבן נכנס פנימה. לאחר שעה קלה יצא הבן ובידו פתק לבן, ובו רשום שהוא שוחרר כבלתי כשר לשרות צבאי. לשאלות האב ר' זימל, סיפר הבן כי בשעה שהתייצב לפני הועדה הרפואית, הרגיש שמאן דהוא עומד מאחוריו, ומצביע על ידו הקטנה והמצומקת: "הרי הוא כשל ילד בן שבע", וכך פטרוהו מבחינה רפואית. באותה שעה הסתכל הצעיר שוב על ידו זה, והנה לפניו יד בריאה חזקה כמקודם.

לשבת הבאה נסע ר' זימל יחד עם בנו לביאלא, לשבות על שלחנו של רבינו, ולהודות לו על ברכתו. גם הודה לו על שהטריח את עצמו להלוות אל בנו בשעת ההתייצבות בפני הוועדה הרפואית. רבינו שמע את הדברים וחייך: "כיצד ייתכן הדבר? הרי באותה שבת הייתי בביאלא, הכיצד יכולתי להיות בשעדיליץ?" אולם כוחו של צדיק היה גדול כל כך, שמרחוק יכול היה להיראות ולסייע, כדי להציל את אותו הצעיר מגיוס הנכרים. (תפארת אבות)

פרשה נוספת בה הוכיח רבינו את כוחו לעיני הרופאים, היתה כאשר הילד ברוך, בנו של ר' מרדכי משעדיליץ חלה, ונצטברה לו מוגלה בצדו בפנים הגוף. הילד הובל לבית החולים בשעדיליץ, וכל הרופאים טענו שיש לעשות לו ניתוח, ולהוציא הימנו את המוגלה. אבי הילד נסע לביאלא, וסיפר לרבינו על מחלת הילד. בראשונה נטה רבינו לביצוע הניתוח ע"י רופאים מומחים, אולם אמו של הילד חששה מאד מפני הניתוח, ואף היא נסעה לביאלעא, והפצירה ברבינו לברך אותה שהילד יתרפא מבלי שיצטרכו לבצע את הניתוח. רבינו ניסה לשדל אותה, ולהסביר לה שכיון שהרופאים אומרים כך, אין מנוס מניתוח, אולם היא בשלה, אם הרבי ירצה לומר שהשי"ת יעזור בלי ניתוח, בודאי יהיה כן. משהתעקשה האשה על דעתה, וסירבה לצאת את החדר, לא היתה לפני המשמש כל דרך אחרת, והוא גירש אותה החוצה. כאשר רבינו שמע את קולה מבחוץ, נכמרו רחמיו עליה, והוא הורה להכניס אותה לחדרו, והסכים לבקשתה להוציא את הילד מבית החולים בשעדיליץ, ולהוביל אותו לרופאים הגדולים שיקורסקי ופרינקל בווארשא, וסיים בברכה: "והשי"ת יעזור לכם שלא יצטרכו לעשות ניתוח".

מיד נסעה האשה לשעדיליץ והגיעה לבית החולים כדי להוציא את הילד. אחד השומרים בשם ר' נחמן, הופתע לשמוע דבריה, ושאל: "למה אתם לוקחים את הילד? הרי מועד הניתוח נקבע למחר". כאשר מסרה לו כי רבינו הבטיח, שהשי"ת יעזור בלי ניתוח, תמה מאד, ולא האמין שרבינו אמר כך, שכן לילד יש מוגלה רבה בצדו, ולא ייתכן שיתרפא ללא ניתוח. הוא סיפר את הדברים לאחד הרופאים שם ד"ר שטיין, והלה טען: "בשעה שיצמחו שערות על כף היד, יוכל הילד לחיות ללא ניתוח".

אולם ההורים התעלמו מדברי הרופאים, והיו נאמנים לדברי רבינו. ההורים הוציאו את הילד מבית החולים בשעדיליץ, ונסעו אתו לווארשה. בביקורם הראשון אצל הרופאים, טענו הרופאים אף הם, כי יש הכרח בניתוח, אולם כשהחלו בבדיקות, פרצו בקריאת תמיהה: "מה זה? הרי הפצע מתחיל להתרפא מבפנים". באורח פלא יצאה המוגלה דרך בית הסתרים, והילד נתרפא לחלוטין.

אחד מחסידי רבינו - בנו של ר' מרדכי דוד מעיר זוואלין, סוחר שהיה מספק לבני הכפר כל

צרכיהם, נדרש ע"י כמה מלקוחותיו להשיג למענם סם המוות, הם לא גילו לו את זממם, והסבירו לו כי הם זקוקים לסם בשביל להרעיל את העכברים. אולם הם התכוונו להרעיל בו את אביהם הזקן, שלא רצה להנחיל להם את רכושו בחייו חיותו. מתוך חוסר זהירות, לא ניחש הסוחר את התוצאות, ומסר להם סם המוות. הם נטלו את הסם, והרעילו בו את אביהם.

בשעה שהבנים הרוצחים עמדו להתחלק בירושת אביהם, נפלו חילוקי דעות ביניהם, ומשנקראו שוטרי הכפר להתערב ביניהם, ולהשקיט את הריב, נתגלתה פרשת ההרעלה הזדונית, שאותו סוחר היה מעורב בה כמספק הסם, אם כי שלא מדעתו. הסוחר נעצר, והובל למעצר בין יתר הנאשמים רוצחי אביהם.

בני המשפחה של אותו סוחר נזעקו להצלתו. אביו ר' מרדכי דוד יצא לביאלא, ואילו יתר בני המשפחה נסעו לעיר הפלך, כדי לבוא בדברים עם אחד הפרקליטים הגדולים שיגן עליו בעת בירור המשפט. רבינו ששמע מפ"ר מרדכי דוד את הפרשה, יעץ לר' מרדכי דוד להודיע לבנו העצור: "למוד לשונך לומר איני יודע". רבינו הזהיר אותו, שעליו לעמוד על כך בתוקף, לא רק בחקירה המוקדמת, אלא גם במשפט שייערך בפומבי בפני בית הדין, ואף אם יבוא אליו ידידו הקרוב ביותר, עליו לענות 'איני יודע'.

הפרקליט שבני המשפחה שכרו אותו כסניגור, בא אל הסוחר השרוי בכלא, ושאל מפיו פרטים על הפרשה. באותו רגע נתפתה העציר מחלקלקות לשונו של הפרקליט, שידע להסתיר את שנאתו העמוקה לישראל. לאחר שהפרקליט הסביר, כי אם יודה על האמת יקל עליו את מלאכת הסנגוריה, וכך ידע לשית עצות להמליץ עליו בפני השופטים להוציא אותו מתוך הסבך, ולזכותו בדין. הנאשם שהיה נתון במעצר בודד, הוקסם מחלקלקות לשונו של הפרקליט הנכרי, וגילה לו את האמת, כי סם המוות הוזמן על ידו לפי דרישת לקוחותיו הקבועים, הם בניו של אותו נכרי זקן.

משנודע לפרקליט כל האמת, הפך את עורו, וגילה את פרצופו האנטישמי, ואף הודיע לשלטונות כי יצטרף לעדי התביעה, ויעיד על חלקו של אותו סוחר יהודי ברצח. בני ביתו ניסו לרכך אותו בשוחד, והציעו לו סכום גדול שיסתלק מן העניין. אולם בהיותו שונא ישראל מובהק, הודיע להם הפרקליט, כי אף אם יתנו לו כל רכושם לא ישתוק, ויגלה את חלקו של היהודי ברצח. הם ניסו שוב לשדל אותו, כי כבודו גדול כיום כעורך דין וכפרקליט במשפטים פליליים, וכבודו יפחת אם יהפך לעד על מעשה רצח. אולם הוא באחת, באמרו: "עלי להוריד את היהודי השותף לרצח שאולה".

כאשר קרוביו של אותו סוחר ראו כי צרתם גדולה, באו שוב במר נפשם אל רבינו, וסיפרו לו את כל הפרשה. רבינו טען בפניהם: "הלא הזהרתכם, כי תשמרו על לשונכם לומר איני יודע", והוסיף: "כעת איני יודע שום עצה, אלא שאותו פרקליט ימות משבץ הלב. ואתם הזהירו אותו כעת, ומעתה ילמד לשונו לומר 'איני יודע'". הם עוד לא הספיקו לחזור מביאלא מקום מושב רבינו, ואותו פרקליט שונא ישראל מת פתאום משבץ הלב כדברי רבינו.

אולם אזהרתו של רבינו היתה במקומה, במועד שנקבע המשפט, והנאשמים הובאו לחצר בית המשפט. ר' מרדכי דוד אביו של הסוחר הנאשם, אף הוא עמד שם, ופתאום נגש אליו אדם

אחד, ושאל אותו: "מדוע פניו זועפים?" ר' מרדכי דוד סירב לגלות לו את פרטי המשפט. אולם הלה המשיך להפציר בו בר' מרדכי דוד עד אשר נשבר, ובאותו רגע שכח את הוראתו של הרבי לומר 'איני יודע', אולם מאת השם היתה זאת, שאותו יהודי היה שליח מופלא ממורם להזהירו. וכאשר שמע את הפרשה, חזר בפניו על דברי הרבי: "רק הזהרו מאד לומר 'איני יודע'. ובאותו רגע נעלם.

ר' מרדכי דוד התפלא מאד על הדבר הזה, אולם הוא התפלא עוד יותר, כאשר השופטים פטרו את הסוחר הנאשם, שהודה בסיוע לרצח מכל עונש, והוציאו את דינו לזכות. ר' מרדכי דוד הבין, כי אותו האיש היה שליחו המיוחד של רבינו, שעמד על המשמר עד הסוף, למנוע תקלה עד אשר יצא כנוגה צדקו. ר' מרדכי דוד ציין: "מי היה זה האיש לא נודע עד היום הזה", וכל המעשה הזה ידוע בק"ק זואלין, והוא פלא נפלא מאד.

אחרית ימיו

בחג הפורים האחרון, הכביד חליו של רבינו מאד, עד שלא היה יכול לעמוד על רגליו החולות, ואעפ"כ כאשר הגיע זמן קריאת המגילה, התגבר בכוחות עצומים, ועמד על רגליו, והיה קורא בעצמו את המגילה בהתלהבות נוראה, עד שלא הורגש כלל בחוליו הקשה. והיה בליל כ"ג אדר ב' שנת תרס"ה, הרגישו העומדים סביבו, כי שעתו האחרונה קרבה והולכת. הוא נטל ידיו והתפלל מעריב בכוונה עצומה, כשסיים את תפילת העמידה, החל לומר עליו לשבח לאדון הכל וכו'. כשהגיע לפסקא 'ויקבלו כולם את עול מלכותך', החזיר את נשמתו ליוצרה. למחרתו נטמן בבית החיים בווארשא, לצד חותנו הגדול הרה"ק ר' יהושע מאוסטרובא זי"ע.

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר מביאלא זי"ע בעל מבשר טוב, כי פגש בלונדון קשיש אחד בשם צימרמן, שאביו היה מחסידי רבינו. פעם חלה אביו מאד, ונטה למות רח"ל, והוא היה עדין צעיר לימים. הלך ונשתטח על ציון הקדוש של רבינו בבכי תמרורים. בלילה בא רבינו בחלום לאביו, ואמר לו: "מה בנך מרעיש עולמות, בריא תהיה, ותקום ממטת חולין", וכן הוה.

ספריו

רבינו השאיר אחריו ברכה את ספריו הקדושים, ואלו הן: ישרי לב על עניני שבת קודש. דברי בינה על התורה ומועדים.

מסופר: כאשר נסע פעם רבינו בפרשת יתרו לאחר פטירת אביו אל הרה"ק רבי יעקב אריה מרדזימין זי"ע, בקשו רבי יעקב אריה כי יאמר תורה, ואולם הוא לא הסכים, שכן היה צעיר בשנים, והרה"ק מרדזימין היה מזקני האדמו"רים. אולם הרה"ק הפציר בו מאד, ולא היתה לו כל ברירה, ואמר דברי תורה. כאשר גמר רבינו לומר, הגיב הרה"ק מרדזימין ואמר: "אמת אמת", ואף הורה לו להעלות על ספר את חידושי תורתו, באמרו: "חבל מאד שתורת אמת כזאת תשתכח".

צאצאיו

רבינו השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים, ואלו הן: בנו הרה"ק רבי נתן דוד זי"ע מפרצובה. בנו הרה"ק רבי מאיר שלמה יהודה ממעזריטש זי"ע. בנו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זי"ע.

מלובלין. בנו הרה"ק רבי ירחמיאל צבי זי"ע משעדליץ, אבי הרה"ק בעל חלקת יהושע זי"ע. בתו מרת שרה מאטיל ע"ה, אשת הרה"ק רבי אהרן מענדל מרדזימין זי"ע, נכד הרה"ק רבי יעקב אריה מרדזימין.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: תולדותיו בדברי בינה הוצאת תשל"ז, ע"י נכדו הרה"ק רבי ירחמיאל צבי יהודה מפשיסחא זי"ע, תפארת אבות, הילולא קדישא

מגיד משנה לנוער

פרשת ויקהל

סמיכות שבת לוויקהל

"ויקהל משה וגו' וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון וגו'" (לה:א-ג). שטייט אין בעל הטורים, פריער שטייט (שמות לד:כט) "כי קרן עור פניו", און גלייך דערנאך שטייט דא דער ענין פון שבת. עס קומט לערנען אז עס איז נישט גלייך די שטראל פון דעם פנים אין שבת צו די אנדערע טעג. זאגט דער פסוק 'ויקהל', ווייל ער קומט זאגען די פרשה פון שבת, מרמז זיין אז שבת און יום טוב קומט זיך פארזאמלען צו הערען דרשות.

קרון אור פניו של משה רבינו

קען מען זאגען, חז"ל זאגען (שבת פח. ועי' תוס' שם ד"ה שני כתרים) פון וואו האט משה זוכה געווען צו קרון עור פניו? ווען הקב"ה האט גענומען די קרוינען וואס די יודען האבען באקומען אין הר חורב און האבען דאס געגעבען פאר משה, פון דעם האט משה זוכה געווען צו קרון עור פניו. און דער טעם פארנוואס הקב"ה האט גענומען די קרוינען פון די יודען איז ווייל זיי האבען געטוהן דעם עגל.

ע"י שמירת שבת ובנין המשכן זוכים לקרון אור פניו

דער חטא העגל איז געווען עבודה זרה, און חז"ל זאגען (שבת קיח:) יעדער וואס היט שבת ווי די הלכה איז, אפילו ער דינט עבודה זרה אזוי ווי דער דור אנוש, איז מען איהם מוחל. קומט אויס אז עס איז דא א וועג ווי די יודען זאלען האבען קרון עור פנים, און דאס איז דורך שמירת שבת, ווייל דעמאלס איז מען זיי מוחל אויף דעם חטא העגל. אויך דורך בויען דעם משכן שטייט אין חז"ל (שמו"ר ג"ח) אז דאס איז געווען א תיקון אויף דעם חטא. מיט דעם פארשטייט מען גוט דעם שיכות "וראו בני ישראל וגו' כי קרן עור פני משה וגו'" צו "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים וגו'" - אז דורך שמירת שבת און בנין בית המקדש קען מען זוכה זיין צו קרון עור פנים.

שור שהוא מועד לשבת אינו מועד לחל

נאך קען מען זאגען אויף דעם סמיכות פון קרון עור פנים מיט פרשת ויקהל, מיט דעם וואס שטייט אין גמרא (ב"ק לו.) א שור וואס איז א מועד אויף שבת איז נישט קיין מועד לחל, אזוי אויך פארקערט. און תוספות (ד"ה הרי הוא מועד לשבתות) ברענגט בשם דעם רי"מ

(ב"ק פ"ד ה"ב), ווייל דער אָקס זעהט שבת די מענטשען מיט שיינע קליידער, זענען זיי פֿרעמד צו איהם און ער דערקענט זיי נישט.

לאדם שנעלם צלם אלקים יש רשות לבהמה להרגו

נאך א טעם קען מען זאגען, ווי עס שטייט אין חז"ל, אז א בהמה האט נישט קיין רשות צו הרגענען א מענטש ווילאנג דער מענטש האט נאך א צלם אלקים, אזוי ווי עס שטייט אין גמרא (שבת קנא:). א חיה רעה איז נישט שולט אויף א מענטש נאר ווען ער איז גלייך ווי א בהמה. פארדעם א מועד לחל איז נישט קיין מועד פאר שבת, ווייל עס קען זיין אז דער שור איז נישט קיין מועד, און דאס וואס ער האט געהרגעט, איז ווייל ער האט געהאט רשות צו הרגענען אזעלכע מענטשען וואס האבען נישט קיין צלם אלקים.

בשבת נשתנה צורת הגוף

חז"ל זאגען (שבת קיח:): יעדער וואס היט שבת ווי די הלכה איז, אפילו ער דינט עבודה זרה אזוי ווי דער דור אנוש, איז מען איהם מוחל, ווייל דורך דעם קומט איהם צוריק דער צלם אלקים, און די בהמה האט שוין נישט קיין רשות צו הרגענען דעם מענטש. און אויב ער האט איהם נא געהרגעט, ווערט ער א שור מועד, און בפרט לויט ווי חז"ל זאגען (ביצה טז.) אז שבת האט א יוד א נשמה יתירה, קומט אויס אז שבת וועט די צורה פון א מענטש געטוישט. און עס איז באוואוסט אז הרה"ק בעל סדורו של שבת איז שבת געווען א קאפ העכער ווי א גאנצע וואך.

תלמידי חכמים הם גם בימי חל בבחי' שבת

תלמידי חכמים זענען א בחינה פון שבת (זה"ק ח"ג ככד:), און ווער איז גרעסער פון משה רבינו וואס איז געווען א בחינה פון שבת די גאנצע וואך. פארדעם שטייט "ויקהל משה וגו' וביום השביעי שבת שבתון", אז משה האט פארזאמעלט די יודען שבת, ווייל דורך שמירת שבת איז מען זוכה צו קירון עור פנים.

יארצייטען פון צדיקים

הרה"ק רבי יצחק יעקב ראבינאוויטש מביאלא זי"ע

כ"ג אדר ב' תרס"ה

בעל דברי בינה

רבי יצחק יעקב איז געבוירען שבת קודש י"ד טבת תר"ז, צו זיין טאטע הרה"ק רבי נתן דוד משידלובצא זי"ע, דער זון פון הרה"ק רבי ירחמיאל מפּרשיסחא זי"ע, דער זון פון הרה"ק יעקב יצחק - היהודי הק' מפּרשיסחא זי"ע, און צו זיין מאמע מרת דבורה פערל ע"ה, די

טאכטער פון הרה"ח רבי שמואל ווישליצקי ז"ל.

נאך אלס יונגעל האט רבי יעקב יצחק געהאט א גוט הארץ. ווען ער איז געווען א יונגעל, האבען די חסידים געגעבען געלד פאר איהם מיט זיינע ברידער. זיי האבען דאס אריינגעלייגט אין א פושקע. נאך א שטיק צייט ווען עס האט זיך אנגעפילט די פושקע, האבען זיי באשלאסען צו עפענען די פושקע. און זיי האבען דורך גערעדט וואס זאל מען טוהן מיט די געלט. דער בכור שרגא יאיר [שפעטער הרה"ק מביאלובז'יג זי"ע], האט פארגעשלאגען מאכען מיט די געלט א סעודת מצוה. דער צווייטער פנחס [שפעטער הרה"ק מקינצק זי"ע], האט פארגעשלאגען צו קויפען מיט דעם ליכט און אנצינדען אין בית המדרש.

און רבי יעקב יצחק האט פארגעשלאגען קויפען מיט די געלט א נייעם בעקייטשע פאר ר' משה וואס איז געווען פון די יושבים ביי זייער טאטע, און ער האט געזאגט: "זעהט נאר ר' משה זיצט א גאנצען טאג אין בית מדרש על התורה ועל העבודה, און ער האט נישט קיין נייעם בעקייטשע וואס פאסט לכבוד שבת. פארדעם שלאג איד פאר נוצען די געלט פאר דעם צוועק". דער איינפאל איז געפאלען פאר די ברידער, און באהאלטענערהייט האט מען דאס געלט געגעבען פאר ר' משה, און ער האט זיך שטארק געפריידט, און דעם שבת האט מען איהם שוין געזעהן אין בית המדרש מיט דעם נייעם בעקייטשע.

אסאך מאל האט דער ביאלער רבי געפויילט ישועות דורך דעם וואס ער האט ערקלערט א פסוק אין חומש, אדער תפילות און מאמרי חז"ל בדרך צחות. איינמאל איז רבי שאול אליהו ז"ל, אן אייניקעל פון הרה"ק רבי ברוך מטשיז'יבה זי"ע פון די גרויסע תלמידים פון הרה"ק מקאצק זי"ע, געקומען צו ביאלער רבין, מיט א שליחות פון זיין שווער רבי מאטיל ווינהויז ז"ל, וואס ער האט געהאנדעלט מיט וויינען און בראנפען, און ביער.

ר' מאטיל איז געווען א חסיד, און א נגיד, ער האט געהאט אסאך קונים. אבער פלוצלינג האבען קונים אויפגעהערט צו קומען, און ער האט נישט געוואוסט פארוואס. האט ער געשיקט זיין איידעם רבי שאול אליהו זאל גיין צום ביאלער רבין בעטען א ברכה.

רבי שאול אליהו איז געקומען שבת חנוכה, שבת מברכין חודש טבת. דער ביאלער רבי האט געהערט די בקשה, און האט דערציילט א מעשה פון הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע, אז אמאל איז געקומען צו איהם א יוד וואס האט געהאט שטארקע ציינווייטאג. האט רבי משה לייב סאסובער ערקלערט וואס מען זאגט ביי יקום פורקון, ויתן ארכא לשניכון, אז ער זאל האבען א רפואה אויף די ציין. [ארכא' איז דער טייטש רפואה, און 'לשניכון', אזוי ווי שניים], און באמת האבען די ציין אויפגעהערט וויי טוהן.

האט דער ביאלער רבי אויסגעפירט: "אויף איד, ערקלער די תפילה 'לגאולה קרובה' - א גיטע אויסלייזונג, א לשון פון פזיון און פארקויפען". מוצאי שבת איז רבי שאול אהיים געפארען. צומארגענס, האט מען שוין פארקויפט מער ווי ער פלעגט פארקויפען א גאנצע וואך.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מזלָא טבאָ וגדיאָ יאָי

לידידנו הר"ר דוד שווארץ שליט"א
לרגל נישואי נכדו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הרה"ג ר' יוסף מרדכי אייכענשטיין שליט"א
והרה"ג ר' אלעזר אייכענשטיין שליט"א
לרגל נישואי נכדו-בנו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הרה"ג ר' אהרן וויינבערג שליט"א
לרגל נישואי בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר שמשון ריכארד שליט"א
והר"ר מרדכי בן ציון גוטטער שליט"א
לרגל נישואי נכדו-בנו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר אפרים שווארץ שליט"א
לרגל אירוסי בתו עב"ג בשעטו"מ